

MÜSTƏQİLLİYİMİZ ƏBƏDİDİR, DAIMİDİR, DÖNMƏZDİR!

HƏRBİ AND

Nº 02 (101) 19 yanvar 2024-cü il

Həftəlik ictimai-siyasi qəzet

(Qəzet 15 noyabr 2002-ci ildən nəşr olunur)

Qiyməti: 50 qəpik

Yanvar çağırışı müzakirə edilib

Səh. 2

Prezident İlham Əliyev Bakıda Dövlət Sərhəd Xidmətinin yeni hərbî hospital kompleksinin açılışında iştirak edib

Azərbaycan ilə Türkiye arasında hərbî-tehniki əməkdaşlığın inkişaf perspektivi müzakirə olunub

Səh. 2

Yeni hədəfləri yalnız canab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə reallaşdırmaq mümkündür

Yanvarın 15-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Müzəffər Ali Baş Komandanı İlham Əliyev Bakıda Dövlət Sərhəd Xidmətinin yeni hərbî hospital kompleksinin açılışında iştirak edib.

Səh. 6

20 Yanvar- milli qırur günümüz
20 YANVAR
1990

ŞƏHİDLƏRİMİZİ
QURUR VƏ EHTİRAMLA
ANIRIQI

Səh. 11

Azərbaycan və Türkiyə arasında hərbî əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edilib

Azərbaycan Respublikasının müdafiə naziri general-polkovnik Zakir Həsənov ölkəmizdə işgəzar səfərdə olan Türkiyə Respublikası milli müdafiə nazirinin müavini canab Celal Sami Tüfekçinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşüb. Görüşdən əvvəl qonaqlar Fəxri xiyabanda xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin və görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın məzarlarını, həmçinin Şəhidlər xiyabanı və Türk Şəhidliyini ziyaret edərək akıl və gül dəstələri qoyub, xatirələrini dərin hörmət və eh tiramlı yad ediblər.

Səh. 2

Yeddi iğiddən biri

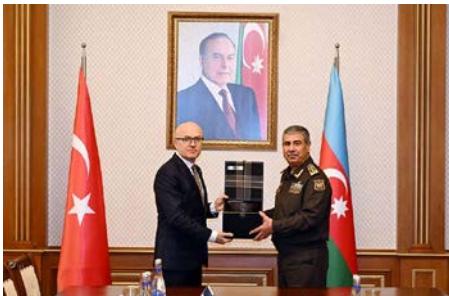
herbi_and@mail.ru

www.herbiand.az

www.instagram.com/herbiand.az

www.facebook.com/herbiand

Azərbaycan və Türkiyə arasında hərbi əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edilib

Azərbaycan Respublikasının müdafiə naziri general-polkovnik Zəkir Həsənov ölkəmizdə işgizar səfərdə olan Türkiyə Respublikası milli müdafiə nazirinin müavini cənab Celal Sami Tüfekçinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyeti ilə görüşüb.

Görüşdən əvvəl qonaqlar Fəxri xiyabanda

xalqımızın Ümummilli Lideri Heydar Əliyevin və görkəmli offtalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın, həmcinin Şəhidlər xiyabani və Türk Şəhidliyini ziyaret edərək əkil və gül dəstələri qoyub, xatirelərini darin hörət və ehtiramla yad ediblər.

Sonra Müdafiə Nazirliyində türkiyeli nümayəndə heyeti ilə görüş keçiriləcək.

Qonaqları salamlayan general-polkovnik Z. Həsənov onları ölkəmizdə görmək məmnun olduğunu bildirib.

Hər iki Ordunun döyüş əməliyyatları zamanı şəhid olan hərbi qulluqçularının xatirəsi ehtiramla anılıb, tərfələr şəhidləre Allahdan rəhmət dileyiblər.

Nazir Azərbaycanla Türkiye arasında digər sahələrdə olduğu kimi hərbi sahədə də əməkdaşlığın daim inkişaf etdiriləcək. Ölkələrimiz arasında strategi müttəfiqliyin dostluq və qardaşlıq münasibətləri üzərində qurulduğuna xüsusi vurgulayıb.

Müdafiə naziri ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın yüksək seviyyəyə çatmasında hər iki dövlət müzakirə edilib.

başçısının səmimi münəsibətlərinin əvəzsiz rolunu olduğunu qeyd edib.

Cənab C.S. Tüfekçi isə öz növbəsində ölkəmizə səfərindən məmənluğunu ifadə edib. Ölkələrimiz arasında qarşılıqlı inam, etimad və destəye əsaslanan əməkdaşlığın daha genişləndirilməsinin vacibliyini bildirib.

Türkiyə Respublikasının Azərbaycandakı səfəri cənab Cahit Bağcının və qardaş ölkənin müdafiə sənayesi şirkətləri rəhbərliyindən istirak etdiyi görüşdə hərbi təchizat sahəsində birgə layihələrin əhəmiyyəti qeyd olunub. Ölkələrimiz arasında hərbi, hərbi-texniki və digər sahələrdə əməkdaşlığın daha da genişləndirilməsi, həmcinin regional təhlükəsizlik məsələləri müzakirə edilib.

Azərbaycan ilə İran arasında hərbi təhsil sahəsində əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edilib

Milli Müdafiə Universitetinin rektorunun elm üzrə müavini - Hərbi Elmi Tədqiqat İnstitutunun rektoru, milli təhlükəsizlik və hərb elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, general-major Arif Həsənov rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyeti ilə birgə İran İslam Respublikasının Ali Milli Müdafiə Universitetinin reisi general-major, doktor İsmayıllı Əhmədi Müqəddəməli davəti ilə ölkədə səfərdə olub.

Səfər çərçivəsində Azərbaycan nümayəndə heyeti İran Ali Milli Müdafiə Universitetində olub.

Qonaqları salamlayan general-major İ.Ə. Müqəddəməli onları İranda gör-

məkdən məmnun olduğunu bildirib. Nümayəndə heyeti İran Ali Milli Müdafiə Universitetinin elm, tədris və kitabxana bazası ilə tanış olub, onlara təhsil müəssisəsinin fəaliyyəti haqqında brifinq təqdim edilib.

General-major A. Həsənov dəvət və göstərişlən qonaqpərvərliyə görə teşekkürünü bildirib, Milli Müdafiə Universitetinin yaranma tarixi, onun nəzdindəki hərbi təhsil müəssisələrinin əsas fəaliyyət istiqamətləri, struktur ilə bağlı məlumat verib.

Görüşdə elm və təhsil sahəsində əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi baxımdan qarşılıqlı səfərlərin və bu cür görüşlərin

zəruriyyi xüsusi vurgulanıb.

Sonra Azərbaycan nümayəndə heyeti İran Müdafiə Nazirinin istehsal etdiyi hərbi məhsulların nümayiş olunduğu sərgi ilə tanış olub.

Səfər çərçivəsində, həmcinin İran Ordusunun Komanda və Qərargah

Universiteti, İran Silahlı Qüvvələri Baş Qərargahının Beynəlxalq Əməkdaşlıq İdaresi de ziyaret edildi.

Görüşlərdə ölkələrimiz arasında hərbi təhsil sahəsində maraq doğuran bir sıra məsələlərə dair ətraflı fikir mübadiləsi aparılıb.

Azərbaycan ilə Türkiyə arasında hərbi-texniki əməkdaşlığının inkişaf perspektivləri müzakirə olunub

Yanvarın 17-də Azərbaycan Respublikası müdafiə nazirinin müavini - Baş direktor cənab Aqil Qurbanov ölkəmizdə işgizar səfərdə olan Türkiyə Respublikası milli müdafiə nazirinin müavini canab Celal Sami Tüfekçinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyeti ilə görüşüb.

Beynəlxalq Hərbi Əməkdaşlıq İdaresində keçirilən görüş zamanı Azərbaycan ilə Türkiyə arasında hərbi əməkdaşlığın inkişaf perspektivləri müzakirə edilib.

Tərfələr hərbi-texniki sahədə maraq doğuran bir sıra məsələlərə dair ətraflı fikir mübadiləsi aparıblar.

Yanvar çağırışı müzakirə edilib

Vətəndaşların müddəti həqiqi hərbi xidmətə çağırılması prosesi ilə bağlı məsələlərin müzakirəsi məqsədilə Mərkəzi Çağırış Komissiyasının iclası keçirilib.

Səfərbərlik və Hərbi Xidmət Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin reisi Mürsəl Ibrahimovun sədrliyi ilə keçirilmiş iclasda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının 2024-cü il yanvarın 1-dən 30-dək müddəti həqiqi hərbi xidmətə çağırılması və müddəti həqiqi hərbi xid-

məsələlərlə bağlı müvafiq qərarlar qəbul edilib.

Nazirlər Kabinetinin müvafiq Qərarı ilə yaradılmış Mərkəzi Çağırış Komissiyası vətəndaşların müdd-

mət hərbi qulluqçularının ehtiyata buraxılması ilə bağlı rayon (səhər) çağırıcının icra veziyəti və gündeliyə çıxarılan məsələlər müzakirə olunub.

Dövlət Xidməti tərafından 2024-cü ilin yanvar çağırışının baxımlı icra edilməsi və Silahlı Qüvvələrin müddəti həqiqi hərbi xidmətə çağırılması ilə bağlı rayon (səhər) çağırıcının icra veziyəti və gündeliyə çıxarılan məsələlər müzakirə olunub.

Təsisçi və Baş redaktor

Emin HƏSƏNLİ

Redaktor

Ayten NAZİMQIZI

Ünvan: AZ1007, Bakı şəhəri, Natiq Şahbazov küçəsi 40

Telefonlar: 449-94-05, 449-94-06

Faks: 449-94-05

e-mail: herbi_and@mail.ru

Qəzet "Hərbi And" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb, səhifelerin və Məmmədov Vüqar Tofiq oğlunun mətbəəsində çap olunur

Tiraj: 2070

Prezident İlham Əliyev Bakıda Dövlət Sərhəd Xidmətinin yeni hərbi hospital kompleksinin açılışında iştirak edib

15 yanvar

Yanvarın 15-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Müzəffər Ali Baş Komandanı İlham Əliyev Bakıda Dövlət Sərhəd Xidmətinin yeni hərbi hospital kompleksinin açılışında iştirak edib.

Dövlət Sərhəd Xidmətinin rəisi, general-polkovnik Elçin Quliyev Azərbaycan Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevə raport verdi. Sonra Bakının Fətəli xan Xoyski küçəsi, 99 ünvanında yerləşən hospital kompleksi barədə dövlətimizin başçısına məlumat verildi.

Bildirildi ki, hərbi hospitalın kəhəne binası XX əsrin 70-ci illərində inşa olunub. Yeni hərbi hospitalda ən son elmi-texniki nailiyyətlərə və müharibə təcrübəsinə əsaslanan tibbi müayinə və müalicə imkanları yaradılıb. Dünyanın qabaqcıl ölkələrində istehsal olunan tibbi avadanlıqlarla təchiz edilmiş hərbi hospitalın ürək-damar cərrahiyəsi, invaziv kardiologiya, nevrologiya və digər tibbi fealiyyət sahələri xəstələrə ən yüksək seviyyədə çox funksionallı xidmət göstərəcək.

Səkkiz mərtəbədən və köməkçi binalardan ibarət hərbi hospitalın inşası müasir texnologiyalar və qabaqcıl təcrübələr əsasında həyata keçirilib. Ümumi sahəsi 24.760 kvadratmetr olan 240 çarpayılıq binada 903 otaq, 17 şöbə, 80 palata mövcuddur. Hərbi dövrde çarpayı sayının 700-ə çatdırılması imkanları vardır. Burada yaradılan Təcili Tibbi Yardım Mərkəzi durumu son derecə kritik olan xəstələrin 24 saat qəbulunu həyata keçirməyə imkan verəcək.

İl ərzində hərbi hospitalda 100-110 min ambulator, 17 min-20 min xəstə stasionar müalicə oluna bilər.

Hərbi hospitalın Cərrahiyə şöbəsində quraşdırılan avadanlıqlar istenilən növ ağır əməliyyatları aparmaga imkan verir. Tibb ocağında 11 əməliyyatxana-nan ibarət xüsusi blok yerləşir. Hospitalda uçuş heyətinin və dalçıların müayinəsi və müalicəsi üçün respublikada ən müasir hiperbarik oksigenasiya avadanlığı (barokamera) quraşdırılıb.

Binada gözləmə, konfrans, yataq, yemək otaqları yaradılıb, intensiv terapiya və tibbi heyət üçün bölmələr fealiyyət göstərir. DSX-də qadın hərbi qulluqçuların sayı nəzəre alınaraq hərbi hospitalda doğum mərkəzi də yaradılıb.

Hərbi hospitalın Laboratoriya şöbəsində ən yeni müayinə üsullarını özündə birləşdirən və tibbi tələblərə tam cavab verən dünyadan aparıcı şirkətlərinin laborator avadanlığı quraşdırılıb. Müalicə ocağı dövrün tələblərinə uyğun çağrı və nəzarət sistemləri ilə təmin olunub. Hərbi hospitalda klinik fealiyyətin, ən tibbi tədris işinin təşkili və ixtisaslı hərbi həkimlərin

Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətin (MMC) qənnadi məhsullanırin istehsalı müəssisəsinin fealiyyəti ilə tanış olub.

"Laran" Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin direktoru Nurlan Nureliyev dövlətimizin başçısına müəssisədə yaradılan şərait və istehsal olunan məhsullar barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, əmumi dəyəri 5 milyon manat olan layihənin həyata keçirilməsinə dövlət dəstəyi olaraq Sahibkarlığın İnkişafı Fondu 1,2 milyon manat güzəştli kredit ayırib. İllik istehsal gücü natura ifadəsində 2000-2500 ton (hazırda 1500-1800 ton istehsal edilir), ən müəssisədə 5 növdə və 56 ce-

Prezidenti İlham Əliyev yanvarın 16-da Neftçala rayonuna səfər edib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yanvarın 16-da Neftçala şəhərinin içməli su təchizatı sistemlərinin istismara verilməsi tədbirində iştirak edib.

18 yanvar

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yanvarın 18-də Syerra-Leone Respublikasının ölkəmizdə ən təyin olunmuş fövqəladə və səlahiyyətli səfiri Alie Badara Kamaranın etimadnaməsini qəbul edib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yanvarın 18-də Seneqal Respublikasının ölkəmizdə ən təyin olunmuş fövqəladə və səlahiyyətli səfiri Seyx Qeyenin etimadnaməsini qəbul edib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yanvarın 18-də Amerika Birləşmiş Ştatlarının ölkəmizdə ən təyin olunmuş fövqəladə və səlahiyyətli səfiri Mark Libbinin etimadnaməsini qəbul edib.

Səfir etimadnaməsini Prezident İlham Əliyevə təqdim etdi. Dövlətimizin başçısı səfirlərə səfərbət etdi.

Azərbaycan Prezidenti səfiri yeni təyinatı münasibətə təbrik etdi, ona fealiyyətində uğurlar arzuladı.

Səfir ikitərəflə elaqələrin inkişaf üçün səylərini əsirgəməyəcəyini bildirdi.

Görüşdə Azərbaycan ilə ABŞ arasında müxtəlif sahələrdə münasibətlərin perspektivləri, həmçinin beynəlxalq və regional məsələlərə dair fikir mübadiləsi aparıldı. İqtisadi, enerji sahələrində və iki ölkənin biznes dairələri arasında əməkdaşlıq məsələlərinə toxunuldu.

Söhbət zamanı Ermənistanla Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşdırılması və sülh gündəliyi barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

ABŞ səfiri COP29-un bu il Azərbaycanda keçirilməsi münasibətlə təbriklərini çatdırıdı.

Görüşdə COP29 çərçivəsində Azərbaycanla ABŞ arasında iqlim dəyişikliyi mövzusunda əməkdaşlıq imkanlarına da toxunuldu.

hazırlanması şəraiti yaradılıb.

Hərbi hospitalın yerləşdiyi 3 hektar ərazidə geniş abadlıq-quruculuq işləri görürlüb, yaşlılıq sahələri salınıb.

Sonda xatire şəkli çəkdiirlə.

16 yanvar

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yanvarın 16-da Lənkəran rayonuna səfər edib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yanvarın 16-da Lənkəran regional "ASAN xidmət" mərkəzinin açılışını edib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yanvarın 16-da Ədliyyə Nazirliyinin Lenkəranda yeni inşa edilmiş müasir penitensiar kompleksində yaradılan şəraitlə tanış olub.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yanvarın 16-da Lənkəranda "Laran"

şiddə, o cümlədən karamel, lokum, şokoladlı lokum, marmelad, şokoladlı marmelad istehsal edilir. Burada quraşdırılan avadanlıq Braziliya, Türkiyə, Çin və Rusiya istehsalıdır. Müəssisədə istehsal edilən məhsullar daxili bazarla yanaşı, Rusiya, İsrail, Özbəkistan, Qazaxstan, Türkmenistan, Moldova və İraqa da ixrac olunur.

Hazırda müəssisədə 120 nəfər çalışır. Ümumi sahəsi 4900 kvadratmetr olan müəssisənin ərazisində əsas bina, qazanxana, keçid məntəqəsi, yanğın eleyhinə su anbarı, transformator yarımstansiyası inşa edilib. Ərazidə geniş yaşlılıq sahəsi yaradılıb.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yanvarın 16-da Lənkəran şəhərində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin abidəsini ziyarət edib.

Azərbaycan Respublikasının

Azərbaycan Ordusunun kadr işləri üzrə heyəti ilə təlim-metodiki toplantı keçirilib

Müdafiə naziri general-polkovnik Zakir Həsənovun 2024-cü il üçün təsdiq etdiyi plana əsasən birləş, birləşmə, hərbi hissə və xüsusi təyinatlı təhsil müəssisələrinin kadr işləri üzrə heyəti ilə təlim-metodiki toplantı keçirilib.

Əvvəlcə Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin və ölkəmizin müstəqilliyi, ərazi bütövlüyü uğrunda şəhid olanların xatıresi bir dəqiqəlik sükütlə yad edilib. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndirilib.

Kadr orqanı işçiləri, şəxsi heyətin uqtutuna, təşkilat-səfərbərlik və qeyri-məxfi kərgüzarlığa cavabdeh şəxslərin iştirak etdiyi toplantıda Şəxsi Heyət Baş İdaresi reisi vəzifesini icra edən general-major Elçin Xəlilov çı-

xış edib. Azərbaycan Ordusunda kadrın idarəetmə üzrə öten il ərzində görülmüş işlərdən danışan Baş İdarəə rəisi 2024-cü ildə qarşıda duran əsas tapşırıqlar barede iştirakçıları məlumatlaşdırıb.

Qeyd olunub ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Türkiye modeline uyğunlaşdırılması məqsədilə Azərbaycan Ordusunda uğurlu istahhatlar aparılıb. Bu istiqamətde icra edilən tədbirlərin cari ilde de davam etdiriləcəyi və Müdafiə Nazirliyinin rəhbərliyi tərəfindən daim diqqət mərkəzində saxlanıldığı vurğulanıb.

Ordumuzun strateji düşüncəyə malik, bacarıqlı kadrlarla komplektləşdirilməsi, təşkilati-stat strukturunun tek-

milleşdirilməsi üzrə icra edilən tədbir-

lər, əldə edilən nailiyyətlər, həmçinin kadr idarəetme sisteminin daha da təkmilləşdirilməsi üzrə görülən işlərin müsbət təsiri diqqətə çatdırılıb.

Təlim-metodiki toplantıda Azər-

baycan Ordusunun kadr işləri üzrə cavabdeh zabitlərinin kadr hazırlığı və komplekksizləşdirilmə istiqamətində heyəta keçirilən fealiyyətlər barede məruzələri dinlənilib.

Milli Müdafiə Universitetində Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının nümayəndə heyəti ilə görüş keçirilib

Ölkəmizdə səfərdə olan Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının Milli Müdafiə Universiteti və Komanda-Qərar-gah Akademiyasının rəhbərliyi, professor-müəllim heyəti və dinləyiciləri Milli Müdafiə Universitetinin Hərbi idarəetmə İnstitutunu ziyarət ediblər.

Qonaqlara Milli Müdafiə Universitetinin yaranma tarixi və təhsil sistemi, eləcə də elmi fealiyyəti barədə brifinq təqdim edilib.

Keçirilən görüşdə ölkələrimiz arasında hərbi təhsil sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsindən sōh-

bet açılıb, bu istiqamətde görülecek işlərlə bağlı ətraflı fikir mübadiləsi aparılıb, həmçinin qarşılıqlı maraq doğuran bir sıra məsələlər müzakirə olundub.

Sonra nümayəndə heyəti Milli Müdafiə Universitetinin nadirində fealiyyət göstərən Hərbi idarəetmə İnstitutun Harb Oyunları Mərkəzində olub. Qonaqlar institutun və mərkəzin əsas fealiyyət istiqamətləri, imkan və qabiliyyətləri barədə məlumatlaşdırılıb.

Sonda qarşılıqlı hədiyyələr təqdim olunub və birgə xatire şəkli çəkdirilib.

Yeni gələn çağırışçıların hərbi hissələrdə qəbulu davam edir

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq Sərvəncəminin icrası ilə bağlı Azərbaycan Ordusunun təlim hərbi hissələrində gənc əsgərlərin qəbulu prosesi davam edir.

Xidmətə yeni gələn çağırışçılar hərbi hissələrin qəbul məntəqələrində qeydiyyatdan keçir, tibb məntəqələrində hərbi həkim komissiyası tərefindən tekrar müayinə olunur, sonra mövsümə uyğun hərbi geyim və digər təminat növləri ilə təmin edilirlər.

Bütün hərbi hissələrdə şəxsi heyətin qidalanmasına xüsusi diqqət yetirilir. Əsgər yeməkhanalarında sanitariygenik qaydalara tam riayət olunmaqla yüksək kalorili, keyfiyyətli yeməklər hazırlanır.

Çağırışçılar hərbi xidmətin xüsusiyyətləri, təhlükəsizlik qaydaları, nizamnamələrin tələbləri barədə ətraflı məlumatlaşdırılır. Onlarla maarifləndirici və fərdi səhəbtər aparılırlar, psixoloji xüsusiyyətləri öyrənilir.

Gənc əsgərlərin hazırlığı programına uyğun olaraq çağırışçılar fərdi hazırlıq məşğələləri keçirilir.

Heç bir kənar qüvvə Azərbaycanın yaratdığı siyasi reallıqları dəyişmək gücündə deyil

Son 20 ildə Azərbaycanın qat etdiyi yüksələş yolu müxtəlif ugurlarla, qələbələrlə zəngindir. Həm sosial-iqtisadi, həm daxili ve xarici siyaset, həm də hərbi müstəvillərdə aparılan düşünsülmüş islahatlar dövlətimizin güclənməsi, xalqımızın yaşam tərzinin yaxşılaşması ilə nəticələnib. Ölkəmizlə eyni vaxtda müstəqillik elədə etmiş dövlətlərin bu gün yaşadıqları böhhranlar, problemlər fonunda Azərbaycanda mü-

şahide olunan dinamik inkişafın sirləri bir çox beynin mərkəzlərini, siyasi, iqtisadi ekspertləri təəcüb-ləndirməkdədir.

Təbii ki, Azərbaycanın sabit inkişafının bünövrəsində Ulu Önder Heydər Əliyevin zəhməti, onun hazırlayıb qoymuş olduğu strateji programları durur. 1993-2003-cü illərdə dövlətciliyin esas sütunları qorunub saxlanıldı, ölkədə vetəndaş cəmiyyəti yaradıldı. Xalqımız 2003-cü ildə təməli 1993-cü ildə qoymuş siyasetə destek vermekle növbəti dövr üçün təhlükəsizlik ve inkişafını sağlamış oldu.

Bu sözləri açıqlamasında Milli Məclisin deputati Cəbi Quliyev söyləyib.

Son 20 ildə eldə olunan uğurlar göz qabağında olduğunu bildiran deputat deyib: "Azərbaycan Ordusu 2020-ci ilde 44 günlük Vətən Müharibəsində öz sözünü dedi, gücünü göstərdi. O cümlədən, lokal antiterror tədbirləri zamanı da hərbçilərimiz böyük qəhrəmanlıq göstərdi. 2023-cü il 20 sentyabrda eldə olunan parlaq qələbədən sonra Azərbaycan tarixində yeni dövr başlıdı. Azərbaycanın son 200 illik tarixində buna bənzər Zəfər olmayıb. Bütün amilləri - siyasi, hərbi və 30 illik işgali, ərazinin rəliefini, müdafia xətlərinin çox olmasına nəzəre alsaq,

bu, Azərbaycan xalqının, ölkəmizin en parlaq Qələbesidir. 30 il erzində işğal altında olmuş ərazilərin işğaldan azad edilməsi ve suverenliyi tam barpa-tımımız yeni dövrün başlangıcıdır. Fevralın 7-də keçiriləcək növbəden keçirən prezident seçkiləri bütün digər seçkilərdən mahiyət etibarı ilə fərqliyən. Bütün ərazilərdə keçiriləcək birinci seçkilər məhz prezident seçkiləri olmalıdır".

Vurğulayıb ki, Prezident İlham Əliyev yanvarın 10-da yerli televiziya kameralarına müsahibəsində bir sənəsi siyasi həqiqətləri, reallıqları xalqa açıqladı. Üç saatda yaxın davam edən və 20-dək istiqamət üzrə sualların cavablandırıldığı müsahibəde Prezident real siyasi mənzərənin konturlarını çox böyük pəşəkarmasına cırdı. O qeyd etdi ki, yeni dövrə yeni hədəfləri olmalıdır. Biz yeni dövredə köhnə hədəflər gedə bilmərik, çünki o hədəflər artıq eldə edildi və indi bəzi ölkələr var ki, öz tarixi keçimini, tarixi uğurları illər boyunca, onilliklər ərzində ismətar edirlər. Biz nə etmişkəm etmişik, xalq da bunu qiymətləndirir və qiymətləndirəcək. Azərbaycanın gücü cəmiyyətin və xalqın birliyindən, bu birlilik olmasındı, bış heç vaxt müharibəni uşa bilmezdi. Bu Qələbe şərtləndirən xalqın ruhu idı və əsgəri qa-

bağa göndərən də xalqın ruhu idı, onun təriyəsi idi. Yeteri qədər silahın ola bilər, yeteri qədər ordun peşəkar telimlərində ola bilər, lakin əger ruh yoxdursa, heç bir təpəni də götürə bil-mərsən.

"Prezident İlham Əliyev müsahibəsində ölkəmizə qarşı düşməncilik siyaseti həyata keçirən, təxribatlar törendən və qərəzli mövqə tutan dövlətlərə, əsasən də Ermənistən və ona hava-darlıq adəm Fransaya vacib məsajlar ünvanlaşdırıldı. Hər öten gün bir dəha emin olurq ki, 2003-cü ildə xalqımız ölkəmizin gələcək inkişafı, müsteqil Azərbaycanın güclü dövləte çevrilmesi üçün düzgün seçim edərək İlham Əliyevi Azərbaycan Respublikasının Prezidentini seçdi. Bu gün İlham Əliyevin rehberliyi altında Azərbaycan dövləti regionda elə bir siyasi reallıq yaradıb ki, xarici dövlətlər bununla bağlıdır. Bu reallıqları Bakının iradesindən konar dəyişmək qeyri-mümkündür. Siyasi müşahidələr də göstərir ki, ölkədə və Cənubi Qafqazda cərəyan edən bütün iqtisadi və siyasi proseslər Bakıdan idarə olunur. Bu gün yerləşdiyimiz regionun tələyi bizden asıldır. Dünyanın inkişaf etmiş ölkələri Cənubi Qafqaz üzrə siyasetlərini Azərbaycanla razılışdırırlar. Ölkəmiz Şərqi Qərbdən arasında meqə-layihələrinin hemməlli qismində çıxış edir. Heç bir konar siyasi qüvvə iradəmizə zidd olan planları regionda həyata keçirə və bize qəbul etdirə bilmez. Təbii ki, bu reallıqları Azərbaycanın müdrik Prezidenti İlham Əliyev yaradıb", - deyə Cəbi Quliyev qeyd edib.

Avropa Şurası komissarının hesabatı Azərbaycanın şəffaflıq göstəriciləri fonunda böyük sual doğurur

Avropa Şurasının insan hüquqları üzrə komissarının 2023-cü ilin oktyabrında Ermənistana və Azərbaycana səfərindən sonra hazırlanmış hesabatına - müşahidələrinə dair çoxlu suallar və fikir ayrıllıqları yaranır. İlk növbədə, Azərbaycan hökumətinin şəffaflıq və əməkdaşlıq göstəriciləri fonunda bu baxışın nədərəcə obyektivliyi və komissarın regionda münaqışının uzunmüddətli nəticələrinə münasibətinin necə olduğu böyük sual doğurur.

Bu fikirləri açıqlamasında beynəlxalq eləqələr üzrə ekspert Masil Dəmirov söyləyib.

O, kölgədə qalan bir sira aspektlərə diqqət yetirib: "Ermeni işğalının uzunmüddətli sosial və iqtisadi nəticələri ile bağlı təfərruatlı hesabatda qeyd olunsa da, daha detallı təhlili mövzusu ola bilərdi. Reabilitasiya və bərpa proseslərinin qeydi müsbət addımlar olsa da, onlar yerli əhalinin həyatına təsiri kontekstində nəzərdən keçirilə, daha darindən analiz edilə bilərdi. Komissarının hesabatında Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərinin minalardan təmizlənməsi və dağılmış infrastrukturun yenidən qurulmasının vacibliyi vurğulanır. Bu, Azərbaycan hökumətinin məcburi köçkünlərin geri qaytmasının təmin edilməsi istiqamətində atlığı müsbət addımların etirafıdır. Hesabatda suveren ərazilərin qəsəbən minalannası məsələsinin gündəmə getirməklə, erməni kin-küdərətinin açıq-əşkar ifadəsi yer alır. Bundan əlavə, onilliklər boyu erməni işğalından qalan uzunmüddətli sosial və iqtisadi nəticələrin etrafı təhlilinən aparılmamasını qeyd etmək mütləqdir. Bu aspekt, konteksti tam başa düşmək üçün daha darindən nəzərdən keçirilməsini tələb edir.

Masil Dəmirov xatırladı ki, Ermənistən qanunsuz hərəkətlərinə ca-

vab olaraq Azərbaycanın sərhəd-keçid məntəqəsi yaratması kontekstində belə tədbirlər beynəlxalq hüququn normalarına uyğun həyata keçirilib. Beynəlxalq Ədalet Məhkəməsinin 2023-cü il 6 iyul tarixli qərarı ilə Ermənistən Laçın yolu ilə bağlı iddiaları rədd edilib və Azərbaycanın bu kommunikasiya mərşətənə nəzəret etmək barədə suveren hüquq vurğulanıb. Hesabatda bu şəhərlərin olmaması belə təsəssür yaradır ki, qarşı tərəf faktları öz iddialarına uyğunlaşdırılmışdır.

"Qeyd olunan faktlar Azərbaycanın haqlı mövqeyini möhkəmləndirir və bu, mövcud vəziyyətin daha obyektiv başa düşülməsini və komissarın fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün vəzifə dəstək ola bilər. Komissarın şübhəli münasibəti və çatışmazlıqlarla dolu hesabatının müxtəlif sebəbləri ola bilər ki, bu da obyektivliyin olma-

ması və kontekstin başa düşülməməsindən tətmiş siyasi və ya geosiyasi amillərin mümkün təsirinə qədər dəyişə bilər. Bir sözə, komissarın fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi ciddi müzakirə mövzusudur. Yaranan mənzərə təkcə təqdim olunan faktlara deyil, həm də onların şəhərinə aiddir və prosesda dəha geniş müzakirə və şəffaflıq tələb edir.

Beləliklə, hesabatı obyektiv tədqiqatın yekun aktı kimi tam qəbul etmə mümkin deyil. Buna görə də, hadisələrin adətsiz qavranılması şəhərinə qarşısını almaq və regionda münaqışının hellinə obyektiv yanaşmanı saxlamaq üçün hazırlıq hesabata məhdud perspektivdən baxmaq və vəziyyətin daha əhatəli araşdırılmasına çalışmaq lazımdır", - deyə Masil Dəmirov vurgulayıb.

Azərtac

Yeni hədəfləri yalnız cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə reallaşdırmaq mümkündür

Müsahibimiz YAP idarə Heyətinin üzvü, Milli Məclisin iqtisadi siyaset, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri Tahir Mirkişilidir

- **Tahir müəllim, Azərbaycanın möhtəşəm nailiyyətləri məhz Prezident İlham Əliyevin məqsədyönlü siyasetinin nəticəsidir. Bu kontekstdə güclü iqtisadi potensialın yaradılmasını xüsusi qeyd etmək gərəkdir. Sizcə, milli iqtisadiyyatın dinamik inkişafını şərtləndirən əsas amillər hansılardır?**

- Azərbaycan iqtisadi resurslarla zəngin ölkədir, bu geniş imkanlar güclü sosial-iqtisadi baza rolunu oynayır. Prezident İlham Əliyev ölkəmizin mövcud potensialını iqtisadi reallığa çevirərək yeni hədəfləri müəyyənmişdir. Azərbaycanı yüksək inkişaf səviyyəsinə çıxaran əsas amillər siyasi sabitlik, çevik idarəetmə, ardıcıl iqtisadi islahatlar, irihecmli investisiyalar ve insan kapitalıdır. Dövlətimizin başçısı ölkəmize rəhbərlik etdiyi son 20 il ərzində məhz bu amilləri özündə ehtiva edən çoxsaylı islahatlar paketi həyata keçirib. Bu müddətdə Azərbaycan iqtisadiyyatı həm kəmiyyət, həm də keyfiyyət baxımdan inkişaf edib. Günü-gündən daha da güclənən iqtisadiyyatımız ötən dövrde hər sahədə milli hədəflərə nail olmaq üçün əsas dəstəkverici qüvvə kimi çıxış edib.

Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi iqtisadi siyasetin başlıca hədəfi və nəticəsi ölkəmizin azad iqtisadi bazaya malik olmalıdır. Dünyada çox az ölkə var ki, iqtisadi cəhətdən müstəqildir. Əksər dövlətlərin borcu ÜDM-in həcmindən çoxdur. Bu asılılıq onlara öz milli maraqlarına uyğun siyaset həyata keçirməyə manə olur. Biz iqtisadi cəhətdən heç bir döv-

lətdən, beynəlxalq təşkilatdan asılı deyilik. Bu iqtisadi müstəqillik Azərbaycana milli maraqlara xidmət edən siyaset yürütməyə imkan verib. Məhz bunun hesabına Azərbaycan nəhəng regional layihələri reallığa çevirərək siyasi-iqtisadi cəhətdən dünyanın en öndə gedən ölkələrindən birinə əvvərlib.

Son 20 ilde Azərbaycanda ÜDM-in həcmi 4 dəfə, bütçə gelirləri 30 dəfə, xarici ticarət dövriyyəsi 10 dəfədən çox artmışdır. İnkişaf dinamikasına görə ölkəmiz dünya lideri olmuş, xarici investisiyaların cəlb olunmasına və ən müasir texnologiyaların tətbiqinə görə regionda ilk sıradə qərarlaşmışdır. Bu dövrə ölkə iqtisadiyyatına qoyulan investisiyaların ümumi həcmi 300 milyard ABŞ dollarından çox olmuş, bunun 190 milyard dolları qeyri-neft sektoruna yatırılmışdır. Prezident İlham Əliyevin uğurlu iqtisadi strategiyası sayəsində Azərbaycan ötən 20 ilde dünyadan yuxarı orta gelirli ölkələr qrupuna daxil olub.

Güclü iqtisadi potensialın formalşması üçün qarşındaki bütün mərhələlər uğurla keçilmiş və ölkəmiz dünya iqtisadiyyatına uğurla integrasiya etmişdir. Bakı-Tbilisi-Ceyhan, Bakı-Tbilisi-Qars, TAP və TANAP layihələri məhz Prezident İlham Əliyevin gərgin səyləri və fədakarlığı ilə reallaşmışdır. Vaxtılı regionda infrastruktur cəhətdən blokada şəraitində olan Azərbaycanın bu əlaqələrdən maksimum faydallanması üçün tarixi şans yaranıb. Beynəlxalq müstəvidə dövlətimizin başçısına olan inam və etimad ölkəmiz üçün yeni layihələrin uğurla həyata keçirilməsinə əlverişli şərait yaradır. Dünyanın gələcəyi olan yaşılı iqtisadiyyata keçidə bağlı Azərbaycanın atdığı addımlar, bütün Qarabağ və Şərqi Zəngəzur zonasının yaşılı enerjiyə generasiya etməsi siyasi-iqtisadi modelin uğurlu olmasını bir daha təsdiqləyir.

- **Ölkəmizin ərazi bütövlüğünün və suverenliyinin bərpası, azad edilmiş torpaqlarda bərpə-quruculuq işlərinin sürətlə və yüksək səviyyədə**

aparılması Azərbaycanın milli gücünün artmasını şərtləndirir. Yeni reallıqlar iqtisadiyyatımıza hansı perspektivlər vəd edir?

- Azərbaycanın ərazi bütövlüğünün tam bərpası xalqımızın tarixində ən parlaq səhifədir. Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Ordusunun qazandığı tarixi Zəfer hər bir azərbaycanlı üçün qurrur mənbəyidir. Uzun illər ərzində bütün resursların, o cümlədən iqtisadi resursların bir hadəfə yönəlməsi bizi böyük Qələbəyə günü-gündən yaxınlaşdırıb və möhtəşəm Zəfəri şərtləndirdi.

Hazırda işgaldən azad edilmiş ərazilərimizdə geniş bərpə-quruculuq işləri heyata keçirilir. Dünya tarixində heç bir ölkə təkbaşına belə irihəcmli dağııntıları bərpə edə bilməyib. Azərbaycan bu meqalayihələrin hamisini məhz öz maliyyə resursları hesabına həyata keçirir. Bütün bunlarla paralel sosial-iqtisadi islahatlar daha da genişlənir, qanunvericilik bazaşı təkmilləşir, yeni stimullaşdırıcı qanunlar qəbul edilir, ölkəmizin iqtisadi mövqeyi daha da güclənir.

Regionda separatizmin kökünün kəsilməsi ilə yeni mühüm iqtisadi imkanlar ortaya çıxıb. Şərqi və Qərb arasında mühüm körpü rolunu oynayan Azərbaycanın bu əlaqələrdən maksimum faydallanması üçün tarixi şans yaranıb. Beynəlxalq müstəvidə dövlətimizin başçısına olan inam və etimad ölkəmiz üçün yeni layihələrin uğurla həyata keçirilməsinə əlverişli şərait yaradır. Dünyanın gələcəyi olan yaşılı iqtisadiyyata keçidə bağlı Azərbaycanın atıldığı addımlar, bütün Qarabağ və Şərqi Zəngəzur zonasının yaşılı enerjiyə generasiya etməsi siyasi-iqtisadi modelin uğurlu olmasını bir daha təsdiqləyir.

Bütün hər kəsi 7 fevral prezident seçkilərində fəal iştirak etməyə və cənab İlham Əliyevi dəstəkləməyə çağırıram.

- **Sizcə, bütün bu uğurların davamlı olması üçün hansı şərtlər olmalıdır?**

- Regionda və dünyada yaranan yeni reallıqlar mühüm çağrıları formalasdırmaqdadır. Yeni qlobal müstəvidə Azərbaycanın mövqeyinin daha da güclənməsi, gələcək perspektivdə iqtisadiyyatımızın dayanıqlı inkişaf etməsi üçün güclü Liderə həmişə ehtiyacımız olacaqdır. Siyasi sabitliyin hökm sürdüyü şəraitdə xalqın inandığı, etimad göstərdiyi cənab İlham Əliyevin bundan sonra da ölkəmizə rəhbərlik etməsi hər bir azərbaycanının ən böyük arzu və istəyidir. Çünkü yeni hədəfləri yalnız cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə reallaşdırmaq mümkündür. Ölkədə bu siyasetin alternativi yoxdur. Dövlətimizin başçısı bütün bunları 20 illik uğurlu fəaliyyəti ərzində verdiyi bütün vədləri yerine yetirmekle sübut edib. Əminəm ki, xalqımız 7 fevral prezident seçkilərində iradəsini növbəti dəfə nümayiş etdirərək məhz cənab İlham Əliyevi dəstəkləyəcək.

Azərbaycanda fikir, söz azadlığı yüksək səviyyədə təmin olunub

Bu gün ölkəmizdə fikir, söz və məlumat azadlığı, plüralizm yüksək səviyyədə təşkil olunub. Dövlətin müstəqil medianın inkişafına dəstəyi söz və fikir azadlığının yaranmasına səbəb olub. Hazırda hər kesin müstəqil fikir bildirmek, istenilən məsələyə mövqeyini sərgiləmək və hüquqlarını tələb etmək imkanı var.

Azərbaycanda söz və məlumat azadlığının təmin olunması ümummilli lider Heydər Əliyevin bu sahəde apardığı tədbirləri nticəsində başa gəlib. Ulu öndər ikinci dəfə həkimiyətə qayıdışından sonra ölkəmizdə müstəqil mətbuat inkişaf etdi, söz və məlumat azadlığının yüksək səviyyədə təmin olunması istiqamətində məqsədöñlü tədbirlər görüldü.

Prezident İlham Əliyevin ölkəyə rəhbərliyi dövründə de media sektorunun inkişafında ciddi addımlar atıldı, söz, fikir azadlığının təmin olunması istiqamətində əsaslı nailiyyyətlər elde edildi.

Jurnalistika fakültəsinin dekanı Vüqar Əliyev bildirib ki, Azərbaycan jurnalistikası şərəflə tarixi yol keçib. Bu 148 ilə nəzərə saldıqda görərlik ki, milli mücadilə və milli özünüdürək prosesində olduqca əhəmiyyətli rol oynamış olan jurnalistikamız, hər zaman öz mövqeyi ile seçilib. "Bu gün Azərbaycanda fikir, söz və məlumat azadlığı, fikir plüralizminin qorunması ilə bağlı veziyət kifayət qədər normaldir. Ölkəmizdə fikir plüralizmə yaraşdan şərait, müstəqil medianın inkişafına, jurnalistlerimizin fealiyyəti və sosial durumlarının yaxşılaşdırılması na göstərilən diqqət və qayğı gözönündədir. Fikir, söz və məlumat azadlığı, serbest düşüncənin ifade olunması üçün hüquqların təmin olunması medianın və bütünükde müasir informasiya cəmiyyətinin söykəndiliyi əsas dəyərlər olmaqla bərabər, ölkənin demokratik inkişaf səviyyəsini müəyyənleşdirməye imkan verən vacib elementlərdəndir. Hazırda mediamızın inkişafı ilə bağlı yeni bir mərhələyə də qədəm qoyduğumuzu da vurğulaya bilərik. Bu həm də Azərbaycan mediasının inkişafı və yeni çağırışlara hazırlı olmasına ilk növbədə hədəfleyən bir proses kimi qiymətləndirilməlidir".

Vüqar Əliyev medianın dinamik və dəyişken bir sahə olduğunu bildirib: "Texnologiyalar inkişaf edir, jurnalisti-

kan özü simasını və özünüfadesini daim dəyişir. Bu gün biz XIX əsrə XX əsr jurnalistikası arasında nə qədər böyük fərq görürükse, XXI əsr jurnalistikasında da bир o qədər yenilenmənin şahidiyik. Bu yeniliklər müsbət tendensiyalarla yanaşı, manfi məqamlarla da özüñ göstərməkdədir. Tesadüfi deyil ki, biz hazırda "informasiya ekologiyası", "informasiya manipulyasiyası", "rəqəmsal irqçılık", "dezinformasiyalar" problemləri ilə üzülməkdəyik. Bu mənada şübhəsiz ki, cəmiyyətin bilgiləndirilməsini, maariflənməsini başlıca qayə olaraq götürməli olan mediadından cəmiyyətimizin gözənlətiləri böyükdür. Biz də maksimum dərəcədə dünya jurnalistikasında gedən yeniliklərə ayaqlaşaraq bu gözənlətilərə cavab verməliyik. Təbii ki, prinsiplərimizi, jurnalistikənən ali dəyərlərinə qorumaqla, onlara əməl etməkle. Bu mənada hər birimizin üzərinə ağır və məsulihyyəti vəzifə düşür".

Demokratik Jurnalistlər Liqasının sədri, media eksperti Yadigar Məmmədi bildirib ki, yalnız ölkəmizdə deyil, dünyada gedən tendensiyada ondan ibarətdir ki, sosial şəbəkələrin, internetin yaratdığı imkanlar, fikir, söz, məlumat azadlığı çox geniş perspektivlər yaradır: "Bu, Azərbaycanda da istisna deyil. Ölkəmizin hər yerində internet var və hər kas internete qoşulub sosial şəbəkələrdə, internet resurslarında öz fikirlərini, məlumatlarını yaza bilər. Çoxlu sayıda blogerlər, sosial şəbəke aktivitələri var. Onların Tik-Tok, Instagram, Facebook sehifelerində özlerinin xüsusi akkantları var. Statuslarından istədiyi məsələ ilə bağlı fikir bildirirlər. Yeni bu baxımdan bu mövqü ilə bağlı Azərbaycanda heç bir problem yoxdur".

Medianın inkişafında innovativ texnoloji vasitələrin bize yaratdığı bir sıra imkanlar mövcuddur. Media ekspertinin sözlərinə görə, jurnalistika elə bir sahədir ki, elm, texnikanın inkişaf etdiyi dövrdə en öndə gedən həm de media olur: "Media innovativ texnoloji vasitələrdən hər zaman yararlanır. İndi artıq el bir dövrdür ki, jurnaliste telefonu foto, video çekmekdə və onu yaymaqdə çox böyük yaradımcıdır. Otən dövrlə müqayisədə bu gün texniki imkanlar hər bir jurnalista anında mobil telefonu ilə qeydə aldığı fotosları, video görüntüləri yüksək key-

fiyyətlə istifadə edə bilmək şəraitini yaradır".

Yadigar Məmmədi bu gün ölkəmizdə açıq informasiya cəmiyyətinin yaradılması, inkişaf etması üçün bir çox işlərin görüldüyüünü bildirib: "Ölkə rəhbərliyinin bu məsələdə iradəsi on-

dirməlidir. Mətbuatda imzası tanınan jurnalistlər daha obyektiv olmalı, faktlara səykənərək informasiya dərc etməlidirlər ki, onun fonunda yalan şayiylər, bəhətlər, saxta məlumatlar kölgədə qalsın".

Eksperitin sözlərinə görə, üzərimi-

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Layihə çərçivəsində

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin dəstəyi ilə "Fikir, söz və məlumat azadlığının, plüralizmin inkişaf etdirilməsi" istiqaməti üzrə layihə çərçivəsində hazırlanıb.

dan ibarətdir ki, Azərbaycan mətbuatı dövrlə uyğun inkişaf etsin və əyaqda dursun. Son illər bununla əlaqədar media haqqında qanun qəbul olunub. Media haqqında qanunə inkişaf etdirilməsi ondan ibarətdir ki, Azərbaycan mətbuatı vətəndaş cəmiyyətinin inkişaf üçün üzərinə düşdüyü missiyani ləyqətlə yerinə yetirməsi baxımdından media haqqında qanunda çoxlu sayıda müdədələr var. Bəzən mediyaya aidiyyatı olmayan, media prinsiplərini bilməyen şəxslər sosial şəbəkələr üzərindən çox sayıda məlumatlar yarırlar ki, media haqqında qanunda bunların qarşısının alınması üçün maddələr de var. Yeni məsələ ondan ibarətdir ki, sosial şəbəkələrin yaratdığı üstün cəhətlər yanaşı, onun getirdiyi mənfiyliklər də təessüflər ki, günümüzədə mövcuddur. Hər kes dəqiq olmayışan saxta məlumatları, həttə böhtən xarakterli məlumatları burada yaya bilir. Bunun qarşısının alınması üçün də imkanlar var. Bu mənada ciddi mətbuat bu işdə daha aktivlik nümayiş et-

ze düşən missiya ondan ibarətdir ki, ciddi mətbuat çalışdığı zaman neinkin özünün media resursunda, eyni zamanda, özünün sərbəst olduğu sosial şəbəkələrdə, resmi mətbudan kənaraya çıxmamalıdır: "Onun imzası məshhurdur, jurnalist kimi tanınır və ona görə de sosial şəbəkədə, özünün yaratdığı sehifələrdə statusları dəqiqliklə media haqqında qanunda çoxlu sayıda müdədələr var. Bəzən mediyaya aidiyyatı olmayan, media prinsiplərini bilməyen şəxslər sosial şəbəkələr üzərindən çox sayıda məlumatlar yararlanır ki, media haqqında qanunda bunların qarşısının alınması üçün maddələr de var. Yeni məsələ ondan ibarətdir ki, sosial şəbəkələrin yaratdığı üstün cəhətlər yanaşı, onun getirdiyi mənfiyliklər də təessüflər ki, günümüzədə mövcuddur. Hər kes dəqiq olmayışan saxta məlumatları, həttə böhtən xarakterli məlumatları burada yaya bilir. Bunun qarşısının alınması üçün də imkanlar var. Bu mənada ciddi mətbuat bu işdə daha aktivlik nümayiş et-

Elnurə İSAXAN

Ulu Öndərin hakimiyyətə gəlməsi ilə Azərbaycanda milli özündərkə dönüş mərhələsinin başlangıcı qoyuldu

Ümummilli Lider Heydar Əliyev respublikamıza rəhbərlik etdiyi dövrlərde (1969-1982; 1993-2003) Azərbaycanın milli maraqlarını hər zaman uca tutub. 1969-cu il iyulun 14-də Ulu Öndərin respublika rəhbəri seçilmişsi ilə Azərbaycanın tariхində və tarixinde döñüş başlandı. Bu şerifli tarixdə, 1969-1982-ci illərdə bütün sahələrdə edilən tərəqqi və yüksəlişdə Azərbaycan KP MK-nin 1969-cu il 5 avqust tarixli plenuru böyük bir program sənədi olmaqla müümən əhemməyətə malik olub. Bu program sənədi esasında həyata keçirilən tədbirlər neticesində Azərbaycanda tənzəzləndən tərəqqiye döñüş başlandı. Heydar Əliyevin hakimiyyətə gəlməsi və bu program sənəndini irləri sürmesi ilə Azərbaycanda dırçılıq, inkişaf, cəmiyyətin keşfiyyətə irəliye, milli özüñürəkə döñüş mərhələsinin başlangıcı qoyulub.

1969-1982-ci illər Azərbaycanın ictimai-siyasi, o cümlədən sosial-iqtisadi və mədəni həyatında milli intibah dövrü kimi deyərləndirilir. 1969-cu ilde Ümummilli Lider Heydar Əliyev hakimiyyətə gelərən respublikanın qarşısında həllini gözleyən bir sıra ciddi problemlər durdurdu. Həmin problemlər bütün əvvəlki tarixi dövrlərde, xüsusilə sovet hakimiyyəti illərində yaşılğın qalmış, həllinə qox vaxt heç cəhd edilməmiş və ya edilən bəzi cəhdler elə bir ciddi nəticələr verməmişdi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət idarəciliq Akademiyasının Qarabağ İrsini Arasıdırma Mərkəzinin rəhbəri, beynəlxalq münasibətlər üzrə professor, siyasi elmlər doktoru Elçin Əhmədovun "Heydar Əliyev: Şuşa əziz bir şəhərdir, əziz bir torpaqdır, əziz bir qaldır, əziz bir abidədir" sərlövhəli məqaləsi ni teqdim edirik.

Qarabağda milli ruhun yüksəlməsi və Şuşada tarixi-mədəni irsimizin qorunması

Qeyd etmək lazımdır ki, sovet dövründə görkəmli dövlət xadimi Heydar Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi zamanda (1969-1982) Qarabağda çox böyük diqqət və qayğı göstərmış, eleccə de erməni iddiaları hər zaman iflasa uğramışdı. Hələ Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsinin sədri olarken erməni milletçilərinin əssəsiz ərazi iddialarının qarşısı dəfələrlə alınmış, onların fitnəkar niyyətlərinə qarşı mübarizəni daha da gücləndirmiş və bu

istiqamətdə həyata keçirilən tədbirlərə şəxsən nəzarət etmişdir. Sonralar müstəqiliğin illərində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydar Əliyev nitqlerinin birində etiraf edərək deyirdi: "60-ci, 70-ci illərdə erməni milletçiləri Dağılıq Qarabağı Azərbaycandan ayırbı Ermenistanla birləşdirmək cəhdindən ol ekməmişdilər. Onlar dəfələrlə çox qızığın fealiyyətə başlamışdır. Ancaq onların qarşısı alınmışdır. Mən bunların şəxsən şahidiyem və bir çox hallarda həmin cəhdlərinin qarşısını alınmasının təskilatlaşışım".

Ümummilli Lider ilk dəfə Şuşada 1967-ci ilda olmuş, 1905-1906, 1918-1920-ci illərdə ermənilərin təcavüzü neticesində dağıdılmış və yandırılmış evlərin hecdə bərpa edilmədiyini görmüşdü. O, Şuşa şəhərinin Azərbaycan xalqının böyük bir tarixi abidəsi, incisi kimi bərpa etdirilməsinin zəruriliyi qənaetinə gelmiş və Bakıya qayıtdıqdan sonra şəhərin belə veziyətde saxlanılmasının mümkünsüzlüyü, bərədə mülahizələrinin Azərbaycan rəhbərlərinə söyləmişdi.

Heydar Əliyevin fealiyyətinin müümən əhemməyyətli daşıyan istiqamətlərindən biri məhz Qarabağda mülli ruhun oyadılması olmuşdur. Azərbaycanın rəhbər seçiləndən sonra Ümummilli Lider tərəfindən, Şuşanı abadlaşdırmaq, XX əsrin əvvəllərində erməni təcavüzü neticesində şəhərin başına getirilən müsibətlərin izlərini ləğv etmək, dağıdılmış, yandırılmış evləri bərpa etmək, eyni zamanda tarixi abidələri qoruyub saxlamaq, yeniden həyata qaytarmaq, ümumiyyətə, bu bənzərsiz və qədim Azərbaycan şəhərini böyük bir muzeyə çevirmək üçün ilk mühüm addımlar atıldı.

Şuşanı zəngin tarixi abidə, Azərbaycan xalqının qəhrəmanlıq remizi kimi dəyərləndirən Heydar Əliyev XX əsrin 70-ci illərində şəhərdə Azərbaycan xalqının tarixi abidələrinin qorunmasına xüsusi qayğı göstəriləmiş barədə göstəriş vermişdi. Eyni zamanda Şuşada aparılan tikinti-quruculuq işləri ilə de yaxından maraqlanmış, Azərbaycan poeziyasının klassikləri Molla Panah Vəqifin və Xurşidbanu Natəvanın yaşayış yaradıldığı yerlərə tanış olmuşdur.

Ümummilli Lider Heydar Əliyevin bilavasita təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə Şuşa şəhərinin inkişaf etdirilməsi məqsədilə 1970-ci illərin ikinci yarısında bir neçə xüsusi qərar qəbul edildi. Həmin il qərarlarla uyğun olaraq, şəhərin keçmişdə tikilmiş binaları, tarixi abidələri bərpa edildi, yeni çoxmərtəbəli yaşayış binaları, böyük

mehmanxana kompleksləri, ayrı-ayrı inzibati binalar inşa edildi. Bununla yanaşı, Şuşanın statusu qaldırılaraq ümumittifaq əsərvirli kurort şəhərinə çevrildi. Həmin qərarların yerinə yetirilməsinin böyük tarixi əhemməyyəti var idi. Şəhərdə azərbaycanlıların üçün eləvə iş yerləri açılır, hayat seviyyəsi yaxşılaşır, azərbaycanlıların milli ruhu güclənirdi. Keçmiş SSRİ-nin müxtəlif yerlərindən Şuşaya istirahətə gələnlər, eyni zamanda Azərbaycanın tarixi, mədəniyyəti ve incəsəneti ilə ya-xından tanış olurdular.

Qeyd etmək lazımdır ki, 1920-ci il-dən 1970-ci ilə qədər Şuşada heç vaxt bele geniş quruculuq işləri aparılmışdır. Şuşa şəhərinin "Qala divarları"nın və "Gəncə qapısı"nın bərpasına 1975-ci ilde 25 min manat (rubl) vəsait xərclənmişdi. Azərbaycan mədəniyyəti, incəsəneti və elm xadimlərinin, o cümlədən XIX əsrin görkəmli edibi, satırık şair Qasim bay Zakirin mezarı qaydaya salındı. 1977-ci ilde Heydar Əliyevin təşəbbüsü ilə "Şuşa şəhərinin tarixi hissəsini tarix-məməriyət qorğuğu elan etmək haqqında" qərar bəbul edilmişdir. Həmin qərar neticəsində Şuşada abidələrin qorunması, görkəmli mədəniyyət və incəsənet xadimlərinin xatirələrinin əbədiləşdirilməsi istiqamətində əhemməyyətli addımlar atılmışdır. Şuşa ictimaiyyəti ilə keçirdiyi görüsədə Heydar Əliyev tövsiyə edərək demişdi: "Şuşa abidələr şəhəridər. Diyarın zəngin tarixi ilə bağlı olan hər şeyi qorumaq, qədim tikintiləri bərpa etmək lazımdır".

Bundan əlavə, Heydar Əliyevin göstərişi ilə Xankendində Pedaqoji İnstitutunun açılması və orada Azərbaycan bölgəsinin yaradılması Qarabağda elmi-mədəni mütəhəs formalaşmasına, əhalinin ali təhsil almamasına əlavərəsli sərənit yaratmışdır. Ümummilli Lider təkce Xuxarı Qarabağın deyil, bütövlükdə Qarabağın inkişafına hər zaman diqqət yetirmiş və bu istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır. Bəli ki, Azərbaycan KP MK bürosunun 1974-cü il avqustun 6-da keçirilən iclasında Laçın şəhərinin 50 illiyinə qeyd edilmişlər qərara alınmış ve yubiley tədbiri böyük tentənə ilə keçirilmişdi. Bununla yanaşı, bürön 1979-cu il dekabrın 5-dəki iclasında Laçında tarix-dişərənəsləq muzeyinin yaradılması barədə qərar qəbul edilmişdi.

42 il əvvəl Heydar Əliyevin Şuşaya unudulmaz və tarixi seferi

Həmin illərdə Ümummilli Lider Heydar Əliyevin Şuşaya göstərdiyi diqqət və qayğı dəhədə artmış, geniş quruculuq işləri vüset almışdır. Belə ki, görkəmli Azərbaycan şairi, ictimai xadim Molla Pənah Vəqifin mezarı üstündə 1980-1981-ci illərdə abidə, məqbərə kompleksi tikilmiş və 1982-ci il yanvarın 14-də yağan güclü qarın altında Heydar Əliyev Şuşada şairin məqbəresini böyük tentənə ilə açmışdır. Onun M.P.Vaqifin mezarı və münasibəti bir tərəfdən milli adəbiyyataya sevgisinən iżli gelirdi, digər tərəfdən döyrən tarixini, əhalisinin etnik mənşəbiyətini bir dəha göstərməkə bağılı idi. Əslinde, bu məqbərə, eyni zaman gəzən qazalarını yaradıb. Bu, Azərbaycan xalqının, ecclədərlərinin yaradığı böyük abidədir, təkəcə şəhər deyil, böyük bir tarixi abidədir. Bu şəhərdə, onun ətrafında Azərbaycan xalqının bir neçə əsrlik tarixe malik böyük mədəniyyəti, mədəni ərisi, qəhrəmanlıq nümunələri yaranıbdır. Şuşa təkəcə şuşallar üçün yox, bütün azərbaycanlılar üçün, vətənini, mələtini seven hər bir vətəndaşımız üçün əziz bir şəhərdir, əziz bir torpaqdır, əziz bir qaldır, əziz bir abidədir".

Eyni zamanda, Ümummilli Lider Azərbaycan professional musiqi sənətinin və milli opera məktəbinin ba-

nisi Üzeyir Hacıbəylinin və peşəkar vokal sənətinin banisi Bülbülün Şuşadakı ev-muzeylərindəki eksponatlarla tanış olmuş və onların qorunmasına dair tövsiyelerini vermişdi. Bu tarixi sefer zamanı Şuşadakı abidələrin bərpa işləri ilə maraqlanan Heydar Əliyev müvafiq göstərişlər verərək işlərin davam etdirilməsine dair bir sira tekliflərini de söyлемişdi. Bununla yanaşı, Heydar Əliyevin Şuşa mescidi-nə getməsi bit tərəfdən, onun dini dəyərlərə olan ehtirəminin və dərin bağışlılığının göstəricisi idisə, digər tərəfdən azərbaycanlı əhalinin milli və dini deyərlərə olan nümunə idi. Heydar Əliyev erməni mülətələrinin ona müxtəlif bətanalar atlığı bir zamanda məscide getməkələrə əhali və dini inanclarını qorumağı qədər təsdiq etmişdi.

1982-ci il iyulun 29-dan avqustun 2-dək Qarabağa bù il içərisində ikinci dəfə sefer edən Heydar Əliyevin bilavasiti iştirakı ilə Şuşada Azərbaycanın görkəmli şairəsi Xurşidbanu Natəvanın abidəsinin açılışı oldu. Qeyd etmək lazımdır ki, bù ilde iki dəfə Şuşada gedərən ailəsi ilə birlikdə yanında elm, mədəniyyət və incəsənet adamlarının böyük bir qrupunu da aparmışdır. Bu addımı ilə görkəmli dövlət xadimi Heydar Əliyev ziyalıları Azərbaycanın ayırmaz hissəsi olan Qarabağın xüsusi diqqət yetirməye istiqamətdən dır. Şuşaya tez-tez səfər gəlmələri təsdiq etdi.

1993-cü ilin ikinci yarısından, yəni Ümummilli Liderin yenidən hakimiyyətə qayıdışından sonra ölkəmizin beynəlxalq aləmde feallığının güclənməsi və qəfiyyətli addımların atılması dahi şəxsiyyət Heydar Əliyevin siyasi iradəsi və zəngin dövlətçilik təcrübəsi sayesində mümkin olmuşdur. Həmçinin 1993-cü ilin ikinci yarısından başlayaraq Ümummilli Lider Heydar Əliyev ermənistanın Azərbaycanın qarşı ərazi iddiaları və işğalçılıq siyasetini beynəlxalq aləmə çıxararaq təcavüzin karın ifasası, ölkəmizin ərazi bütövülünün bərpası və regionda sülhün bərpaçalar olması üçün qəfiyyətli addımlar atmışdır.

Eyni zamanda, doğma yurdlarından dördərin salınmış, məcburən köküñün düşmüs insanların bütün qayğı və problemləri Azərbaycan dövlətinin gündəlik fealiyyətine çevrilmişdir. Bununla yanaşı, Ümummilli Lider Heydar Əliyev 1996-ci il mayın 6-da Prezident sarayında doğma yurdlarından məcburən köküñün düşmüs Şuşa və Laçın rayonlarının ictimaliyəti ilə gərüşdə Şuşanın Azərbaycan üçün nədərəcədə müstəsna əhemməyyət kəsb etdiyini qiymətləndirərək demişdir: "...Şuşa Azərbaycanın en ezbər və böyük tarixi olan bir güşəsidir. Şuşanı yaradınlar, Şuşa şəhərini qorunalar, Şuşa qalasını tikenlər Azərbaycan torpağının sahibləri olublar və Qarabağda Azərbaycan torpağının daim qorunması, saxlanması üçün Şuşa şəhərini, qalasını yaradıblar. Bu, Azərbaycan xalqının, ecclədərlərinin yaradığı böyük abidədir, təkəcə şəhər deyil, böyük bir tarixi abidədir. Bu şəhərdə, onun ətrafında Azərbaycan xalqının əsərvirli kurort şəhərinə çevrildi. Şuşa şəhərini, qalasını yaradıblar. Bu, Azərbaycan xalqının, ecclədərlərinin yaradığı böyük abidədir, təkəcə şəhər deyil, böyük bir tarixi abidədir. Bu şəhərdə, onun ətrafında Azərbaycan xalqının bir neçə əsrlik tarixe malik böyük mədəniyyəti, mədəni ərisi, qəhrəmanlıq nümunələri yaranıbdır. Şuşa təkəcə şuşallar üçün yox, bütün azərbaycanlılar üçün, vətənini, mələtini seven hər bir vətəndaşımız üçün əziz bir şəhərdir, əziz bir torpaqdır, əziz bir qaldır, əziz bir abidədir".

Əvvəli 8-ci səhifədə..

Şuşanın inkişafı üçün XX əsrin 70-ci illərində görülen işləri, bir neçə xüsusi qərar qəbul edildiyini bildiren Ümummilli Lider bu qədim şəhəri böyük bir müzəvə bənzədərək demişdir: "Şuşa həqiqətən bir şəhər kimi, eyni zamanda vahid bir muzey - Azərbaycan xalqının tarixinin, mədəniyyətinin, elminin böyük bir hissesini eks etdirən muzeydir. Şəhər özü həm quruluşu, həm də abidələri, yüksək məmərlilik seviyəsində olan binaları, Cıdır düzü ilə, təbii gözəlliyi ilə böyük bir muzeydir".

Şuşanın işğaldan azad edilməsi Zəfər günü kimi tarixə yazıldı

2020-ci il noyabrın 8-i tariximizə en şən bir gün kimi yazılı. Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə rəşadəti Ordumuz Azərbaycanın tarixi, mədəni və strateji əhəmiyyətə malik, Qarabağın təci olan Şuşa şəhərini işgalçılarından azad etdi. Bu, rəşadəti Azərbaycan Ordusunun 2020-ci il sentyabrın 27-dən Qarabağda başladığı ve 44 gün içarısında aparan uğurlu eks-hükumət məməliyyətlərinin sırasında en mühüm tarixi hadisə və böyük herbi Qələbə oldu. Azərbaycanın herbi-diplomatik uğurları, xüsusilə strateji əhəmiyyətli Şuşa şəhərinin azad edilməsi mühərribənin sonrakı gedişinə və taleyinə ciddi təsir göstərdi. Əccadalarımızdan bize müraciət qalmış eñiz, məqəddəs və qədim Şuşa şəhərinin 28 il, 6 aydan sonra rəşadəti Azərbaycan Ordusu tərəfindən işğaldan azad edilməsi mühərribənin sonrakı gedişinə və taleyinə həlledici təsir göstərək Zəfər günü kimi tariximizə yazıldı.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin siyasi kursunu uğurla davam etdirərək Azərbaycanın milli və dövlətlik maraqlarını daim üstün tutan Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyev strateji əhəmiyyətli Şuşanın Azərbaycan tarixində xüsusi yerinin olduğunu vurğulayaraq bildirmiştir: "Bu, bizim qədim, tarixi şəhərimizdir. Əsrlər boyu azərbaycanlılar Şuşada yaşayıb, qurub, yaradıb. Şuşa nəinki Azərbaycanın, bütün Qafqazın incisidir. Ancaq mənfur düşmən Şuşanı işgal altında saxlamاقla bizim mədəni irsimizə böyük zərər vurdur, bizim tarixi abidələrimizi dağıtdı, bizim məscidlərimizi dağıdı, təhrib etdi. Biz indi Şuşaya qayıtmışq. Bütün tarixi abidələrimizi bərpa edəcəyik... O cümlədən Şuşada yerləşen məscidlərimiz əsaslı şəkildə təmir edilmişdir, bərpa olunmadır, onları öz siması qaytarılmalıdır".

Bununla yanaşı, Şuşa şəhərinin Azərbaycan üçün məstəna əhəmiyyət kəsb etdiyini bildirən Prezident İlham Əliyev qeyd etmişdir ki, yaradılmış tarixi abidələrimizin bərpasında çox həssas olmalı, ancaq biz o tarixi abidələrimiz əsl simasını bərpa etməliyik. Vaxt itirməden, ancaq, eyni zamanda, tələsmədən Şuşanın ilkin simasının, tarixi simasının bərpa edilməli olduğunu bildiren Azərbaycan Prezidenti Şuşa şəhərini Azərbaycan mədəniyyətinin paytaxtı elan edərək demişdir: "Şuşa şəhəri buna layıqdır. Hesab edirəm ki, nəinki Azərbaycanın, bölgənin mədəni paytaxtı sayılabilir. Şuşanın mədəni hayatı zəngin olmalıdır". Bununla yanaşı dövlət başçısı vaxtılıq Vaqif poeziya günlərinin ənənəvi olaraq keçirildiyini vurğulayaraq diqqətə çatdırılmışdır ki, Şuşada Vaqif poeziya günləri və "Xarı bülbü'l" festivalı bərpa olunmadır.

Azərbaycan Prezidentinin dekabrın 3-de imzaladığı Sərəncama əsasən noyabrın 8-i bayram günləri sırasına daxil edildi və hər il ölkəmizde Zəfər

Günü kimi təntənəli şəkildə qeyd edilir.

Şuşa şəhəri Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı, Xarıbülbül Qarabağın azadlıq rəmzi oldu

2021-ci il yanvarın 14-də Şuşaya səfər edən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev son dəfə 39 il bundan evvel ümummilli lider Heydər Əliyevin şəhər tarixi ve unudulmaz səfəri zaman gəldiyini diqqətə çatdıraraq bildirdi ki, əhəreman Azərbaycan Ordusunun mühüməllər herbi əməliyyat keçirərək cəsaret, rəşadət, qəhrəmanlıq, güc, milli ruh nümayis etdirərək Şuşa-nı işğalçılarından azad etmişlər və uzun fasılədən sonra noyabrın 8-de Şuşada Azərbaycan bayrağı qaldırılmışdır: "Biz buraya qalib kimi gelmişik, bayrağı da qaldırmışq, azad edilmiş bütünlüyündən tərəfdaşlıqda Azərbaycan bayrağı dalğalanır. Döyüşa-döyüşə gelmişik. Həc kimi bərpa tərəflər bize ele-bele verməyib. Həc bir danışınqlar hec bir əhəmiyyətə malik deyildi. Biz gördük ki, ancaq öz gücümüzə öz tərəflərini azad etməliyik və bunu etdik".

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev deyib ki, Şuşa işğaldan azad olundan sonra şəhərin, bütün tarixi binaların bərpa edilməsi prosesinə start verilib. Ermenistanın Azərbaycan tor-

azərbaycanlı üçün məqəddəs məkanıda, Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı Şuşada, bənzərsiz və füsunkar Cıdır düzündə 29 ilden sonra yenidən "Xarıbülbül" musiqi festivalı keçirildi. Neticədə, Şuşa şəhəri Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı, Xarıbülbül Qarabağın azadlıq rəmzinə çevrildi.

Qeyd etmək lazımdır ki, 2021-ci il iyunun 15-de Türkiye Respublikasının Prezidenti Recep Tayyip Erdoğanın Ermənistan işğalından azad edilən, Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı, Qarabağ tacı olan Şuşa şəhərənə sefer etməsi və iki dost, qardaş dövlət arasında müttəfiqliq münasibətləri haqqında Şuşa Bayannamesinin imzalanması hər iki ölkənin milli maraqlarını baxımdan müstənasət əhəmiyyət kəsb edən tarixi sənəddir.

2021-ci il avqustun 30-da isə 1982-ci ilde ilk dəfə keçirilmiş Vaqif Poeziya Günləri Şuşa işğaldan azad edildikdən sonra ilk dəfə yenidən təşkil olundu. Həmin gün Şuşada keçirilən Vaqif Poeziya Günləri çərçivəsində "Qarabağ Azərbaycan mədəniyyətinin incisidir", eləcə də bərpa və təmir olunaraq yaradılan Şuşadakı Xalçaçılıq Qalereyasında "Yenidən doğma" diyarda. Qarabağın sənət inciləri" sərgiləri keçirildi. Bununla yanaşı, Azərbaycanın qədim tarixini, zəngin

paqlarını, o cümlədən Şuşanı işgal etmiş nəticəsində tarixi, mədəni abidələrimizi dağıtdı, ev muzeyləri qarışdırıldı, təhrib etdi. Biz indi Şuşaya qayıtmışq. Bütün tarixi abidələrimizi bərpa edəcəyik... O cümlədən Şuşada yerləşen məscidlərimiz əsaslı şəkildə təmir edilmişdir, bərpa olunmadır, onları öz siması qaytarılmalıdır".

Bununla yanaşı, Şuşa şəhərinin Azərbaycan üçün məstəna əhəmiyyət kəsb etdiyini bildirən Prezident İlham Əliyev qeyd etmişdir ki, yaradılmış tarixi abidələrimizin bərpasında çox həssas olmalı, ancaq biz o tarixi abidələrimiz əsl simasını bərpa etməliyik. Vaxt itirməden, ancaq, eyni zamanda, tələsmədən Şuşanın ilkin simasının, tarixi simasının bərpa edilməli olduğunu bildiren Azərbaycan Prezidenti Şuşa şəhərini Azərbaycan mədəniyyətinin paytaxtı elan edərək demişdir: "Şuşa şəhəri buna layıqdır. Hesab edirəm ki, nəinki Azərbaycanın, bölgənin mədəni paytaxtı sayılabilir. Şuşanın mədəni hayatı zəngin olmalıdır". Bununla yanaşı dövlət başçısı vaxtılıq Vaqif poeziya günlərinin ənənəvi olaraq keçirildiyini vurğulayaraq diqqətə çatdırılmışdır ki, Şuşada Vaqif poeziya günləri və "Xarı bülbü'l" festivalı bərpa olunmadır.

2021-ci il mayın 12-13-də hər bir

mədəniyyətini, gözəl təbiətini, ənənələrinə təcəssüm etdirən "Yaddaş. Fototəqrafik tarix" adlı fotoseri nümayis olundu. 2022-ci il aprelin 22-23-də dünən 65 ölkəsindən 400-dən çox soydaşımızı bir araya getirən Dünya Azərbaycanlılarının Zəfər Qurultayıının məhz Qarabağ tacı, mədəniyyət paytaxtı, Şuşada keçirilən böyük rəmzi, həmçinin siyasi məna daşıyır. Qeyd etmək lazımdır ki, Zəfər Qurultayında 230-a yaxın xarici ölkə vətəndaşları olan azərbaycanlı, o cümlədən 36 alim və 36 iş adamı iştirak etmişdir.

Ümumiyətə, İkinci Qarabağ mühərribəsinin tərəfində həlledici gün məhz 2020-ci il noyabrın 8-i oldu. Şuşa şəhərinin işğalçılarından azad edilmiş mühərribənin sonrakı gedişinə, eləcə də taleyinə ciddi təsir göstərdi və Azərbaycanın hərb meydandasında olduğu kimi, diplomatiya meydandasında da uğurlarını şərtləndirdi. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev hələ 2020-ci il oktyabrın 16-də, 44 günlük İkinci Qarabağ mühərribəsinin 20-ci günündə Türkiyənin "A Haber" televiziya kanallına müsahibəsində demişdi: "Şuşanın Azərbaycan xalqının qəlbində xüsusi yeri var. Bu, bizim tarixi şəhərimizdir, qədim mədəniyyət ocağıdır. Şuşa Azərbaycan xalqının bir çox istedadlı, dahi şəxslər bəxş edibdir. Əlbəttə ki, Şuşasız bizim isimiz yaram-

çıq olar. Ona görə təbii ki, Şuşanın işğaldən azad edilməsi bizim hədəflərimizin arasında xüsusi yer tutur. Biz buna çalışmalıyıq, biz buna nail olmalıyıq".

Prezident İlham Əliyevin Şuşanın Azərbaycan xalqı üçün tarixi əhəmiyyətini, yüksək mədəni-mənəvi deyərini nəzərə alaraq, 2022-ci ilin "Şuşa İl" elan edilməsi haqqında imzaladı. Sərəncamda deyilir ki, bənzərsiz tarixi gərkəmini və formalasıldıığı özünəməxsus mühiti həmişə goruyub saxlayan bu şəhər yetirdiyi böyük şəxsiyyətlər ilə edəbi, mədəni, elm və ictimali fikir salnaməmizə əlamətdar səhifələr yazmışdır.

2022-ci il, noyabrın 8-de Azərbaycan Prezidenti, Silahlı Qüvvələrinin Ali Baş Komandanı İlham Əliyev Şuşada herb-qılقارaların qarşısında çıxışında bir dəha diqqətə çatdırı ki, Şuşaya gedən yol 27 sentyabr tarixində başlamışdır: "...Azərbaycan xalqı yaxşı anladı ki, bizim son məqsədimiz, mühərribənin son məqsədi Şuşanı işğaldən azad etməkdir. Təkçə ona görə yox ki, Şuşa Qarabağ tacı. Ona görə yox ki, Şuşanın strateji yerləşməsi faktiki olaraq onun azad olmasından sonra mühərribənin tələyini həll etdi. O cümlədən ona görə ki, Şuşa Azərbaycan xalqının üreyidir, canıdır, hər bir azərbaycanlı üçün məqəddəs yerdirdi".

2023-cü il sentyabrın 19-20-də Azərbaycan apardığı lokal antiterror tedbirleri neticəsində həm erazi bətövülüyünü, həm də suverenliyini bərpa edərək Cənubi Qafqaz regionunda sülhün bərərər olmasına üçün əsaslı zəmin yaratdı. 2023-cü il oktyabrın 15-i daha bir şəreffli gün kimi tarixə dödü. Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyev Ağdərədə, Xocalıda, Əsgərli, Xocavənddə və Xankəndidə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağını ucaldı.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan dövləti İkinci Qarabağ mühərribəsinin son yüz ilde şəref və qəhrəmanlıq salnaməsi kimi Azərbaycan tarixinə yazılı. Bu gün üçüncü məqəddəs bayraqımız Azərbaycanın bütün işğaldən azad edilmiş ərazilərində - Cəbrayılda, Füzulidle, Zəngilanda, Qubadlıda, Kəlbəcərdə, Laçında, Ağdamda, Şuşada, Xocavənddə, Hadrutda, Ağdərədə, Xocalıda və Xankəndidə qürrula dağalanı.

Neticədə, İkinci Qarabağ mühərribəsi son yüz ilde şəref və qəhrəmanlıq salnaməsi kimi Azərbaycan tarixinə yazılı. Bu gün üçüncü məqəddəs bayraqımız Azərbaycanın bütün işğaldən azad edilmiş ərazilərində - Cəbrayılda, Füzulidle, Zəngilanda, Qubadlıda, Kəlbəcərdə, Laçında, Ağdamda, Şuşada, Xocavənddə, Hadrutda, Ağdərədə, Xocalıda və Xankəndidə qürrula dağalanı.

Hazırda Azərbaycanın global miqyasda qazandığı uğurlar və tarixi naiyyətlər olke daxiliində milli birliyin təmin olunmasına, dünya azərbaycanlıları arasında hemrəyliyin güclənməsinə tekan vermiş, xüsusi məqəddəs bayraqımız Azərbaycanın bütün işğaldən azad edilmiş ərazilərində yaşayış soyaşlarını dəha da ruhlandıraq olke-mizin milli maraqları etrafında six birleşməsinə zəmin yaratmışdır. Bütün bunlar onu deməye asas verir ki, ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən asası qoyulmuş siyasi kursu Prezident İlham Əliyevin çox uğurla davam və inkişaf etdirməsi, eləcə də dinamik, çoxşaxəli və milli maraqlara əsaslanaraq heyata keçirilən xarici siyaset neticəsində Azərbaycanın çox böyük uğurlarla imza atması olke-mizin dönya birliliyində mövqelərinin yüksəlməsini təmin etmişdir.

Ömür yolu deyirik. Bu ifadə təkcə ömür kələmisiyle ifadə edilində dəha səmimi olur, ham də düşüncələri tarparıd də. Ömür elə yol deməkdir. Yolun yolu səslənmişində bir anlaşılmazlıq da var. Cavan yaşıdan yaşadığı illeri ömürləşdirənlər haqqında düşünündə bu qərara gəldim. Onların məsləkine, yaşam fəlsəfəsinə və vurğunuğunu ifadə etməye söz tapa bilmirəm. Tanıdigın, sevdiyin adamlar haqqında nəsə demək istəyəndə də evvelcə üreyinin səsini eşidirsən. Sonra olsaşuları xatırlayırsan. Xatırladıqların fikir dünənin yol göstərəni olur...

Sabir Əziz oğlunu uşaqlığından təniyirdim. 1969-cu il iyulun 26-da Zəngilan rayonunun Zəngilan şəhərində anadan olmuşdu. Mətələblə uşaq idi. Böyükdən düşüncələri dərinləndirdi, xalqımıza məxsus xarakterlə ayları iləsayırdı. Özündən böyüklerə kələməleşməyi sevirdi. Elə bil hər kələməsəndə nəsə öyrənirdi. Öyrəndiklərini məktəbdə öyrənilənlərin davamı bilirdi...

Orta məktəbi 1986-ci ilde bitirdi. Sənədlərini Azərbaycan İnşaat Müəndisləri İnstitutuna verdi, müsabiqədən keçə bilmədi. Zəngilan rayon hərbi komissarlığının göndəriliş ilə Əli-Bayramlı (indiki Şirvan şəhərində) sürücülük peşasına yiyələndi. 1987-ci ilde Azərbaycan İnşaat Müəndisləri İnstitutunun tikinti fakültəsinə daxil oldu. Qiyabi oxuyacaqdı. Birinci kursu bitirəndən sonra 1988-ci ilin oktyabrında hərbi xidmətə çağırıldı...

Peşəsi, cəmiyyətdə fəal mövqeyi, ehatəsi diqqətçekendirə, atalar oğullara həmişə örnek olur. Hərədən atanın peşəsi oğulun düşüncələrinin səyyarəsine döñür; Sabir hərbi xidmətdən sonra 30 ildən çox daxili işlər orqanlarında xidmət etmiş atası Əziz Paşayevin yolunu seçibmiş. Hərbi xidmətdən tərkis edildikdən sonra, 1990-ci ilin avqustun 12-də Zəngilan rayon milis şəbəsəne patrul xidməti üzrə inspektor vəzifəsinə təyin edildi...

Ermenistanın Azərbaycandan ərazi iddiası elan edilmişden başlayan müharibəyə səbəb ol-müşdü. Ermeniler Zəngilana da vaxtaşırı həmşələr, hücumlar edirdi. Zəngilanı rayon ərazi özünmüdafiə təboru, bər də milis işçiləri qoruyurdular. Mərdliklə, cəsaretlə, ordu ilə nəfəs-nəfəsə qoruyurdular...

Çavuş Sabir Paşayev də Zəngilanı qoruyanlarının sırasında idi.

Bütün sərhəd kəndləri qorunurdular...

Çavuş Sabir Paşayev düşmənin həmşələrinin, hümüclərinin qarşısının alınmasında cəsaretlə döyüşdürüd. Döyüş-döyüşə bər kəndlərin təhlükəsizlik cəfəkşələrindən biri olmuşdu. Hərədən yoldaşlarına deyərdi ki, hansı kəndin müdafiəsindəyəməsə, həmin kəndin oğluyam. Bu qənaətimə görə ezişlərim məni qınamaz.

Seyidlər kəndi uğrunda gedən döyüşlərdə iki dəfə pusquya düşməşdilər. Sabirin fəhmi, döyüş-tərəbüsi, igidiyi onların pusqusunu qabaqlamalarına, pusqu quranları döyüşlə çətin vəziyyətə salmalarına şərait yaratmışdı.

Yaxşı iş, yaxşı nümunəvi xidmət hez zaman diqqətdən kənardə qalmış. Sabir Paşayevin xidməti, bu mənada düşmənen döyüşləri onun xidmətindən etibarlı zəmanət oldu. Sabir Paşayev 1992-ci ilə "küçük leytenant" rütubəsi verildi, Məmmədbəyli kəndini ve

Həkəri stansiyasını ehatə edən geniş bir araziye sahə mü-vəkkili təyin edildi. Bu ərazidə asayışın, sabitliyin təmin olunması gənc zabitin peşəkarlığının göstərici kimi dəyərləndirildi. Küçük leytenant Sabir Paşayev sahə müvəkkili olanda da düşmənə döyüşlərde iştirak edirdi.

1993-cü il aprelin 10-da Ermənistənin Kafan rayonunun Hənd, Kilsə, Sav, Şıxavuz kəndlərində həcüm əməliyyatında Sabir də yaralanmışdı, ya-xılığında başqa bir döyüşçünün de yaralandığını görəndə öz yaralarına məhəl qoymadan onu düşmənin güclü ateşi altında çıxardı bilmədi. Müalicədən sonra yənə döyüşlərə qayıtmışdı. Seyidlər, Kollu, Rezdərə, Yu-xarı Yeməzli, Ağbis, Ağkənd, Qazançı, Derəli, Günsələq, Canbar və digər kəndlər gedən üzvəz döyüşlərde igidiyik nümunəsi göstərərək düşmənə ağır zərbe vurulmasına fəal iştirak edib. Xidmətdə göstərdiyi yüksək intizamı, döyüşdə igidiyi və qorxmazlığı yüksək qiymətləndirilərək

leymanov, Emin Nəsibov, Qasim Mönsümov, Bəhrəm Adıgözəlov, Əlibaba Məmmədov və digərləri düşmənə bu qeyri-bərabər döyüşlərde şəhid olub, onlara esger yaralandı.

Alayın ehtiyat hissələri olmadığına görə teminat bölüyünün esşərləri də kömək üçün oraya göndərildi. Onlar da orada şəhid olmuspudurlar.

Dərəlili kəndindən həcüm edən Ermənistən silahlı birləşmələrinin hücumunun -qarşısını almaq üçün oktyabrın 25-de leytenant Sabir Paşayevin rəhbərliyi ilə altı nefər milis əməkdaşı - baş çavuş Elşad Nərimanov, çavuşlar İsmayıllı İsmayılov, İlham Quşayev, Aqıl Quliyev, Möhəlli İsmayılov, Fazıl Bəşirov ilə birgə oraya döyüşə gəndərildilər. Onlar Zəngilan alayının qorxmaz esger və zabitləri ilə birgə son nəfəslərinə kimi döyüşdülər. Qəhrəmanlıqla döyüşdülər.

Düşməninqarşısını kəsənlərin sırasında bu yeddi milis əməkdaşı da var idi. Düşmən irəliləyə bilmirdi. Düşməninq bir neçə döyüş tex-nikası,

bilməzdilər. Vətəni bunca sevənlər, Zəngilanı ömrüyle qoruyanlar, mühabibə başlayalı səngərlərə gecələyənlər, Zəngilanın tehlükəsizliyi üçün döyüşənlər asır düşməzdi, düşmən heç birinin son nəfəsinə qata bilməzdi; yeddi polis işçisi mühasirədən çıxmış üçün döyüşürdü. Bu döyüş azərbaycanlılarının ermeniliklə döyüşüydü, mərdliyin namərdliklə döyüşüydü...

Ağır döyüş gedirdi...

Hansı yaralanmışdı, kim döyüşə-döyüşə yaralıya köməy telesmişdi, kim yardım edəndə yaralanmışdı, kim son nəfəsi kimin son nəfəsinə qarışmışdı, ... bilinməyəcək, hez zaman bilinməyəcək. Hamisi qətiyyətə döyüşürdü, döyüşə-döyüşə düşmənleri məhv edirdi, onların sırasını seyredirdi. Hamisi döyüşə-döyüşə yaralanıb, yaralı-yaralı döyüşüb. Hamisi döyüşə-döyüşə şəhid olub. Düşmən bu yeddi idigə qalib gəle bilməyəcəyini qətiləşdirəndə onları tanklarla atəş tutub, ora artilleriya mərmisi də atıb...

Düşmən belə mərdlərin, belə oğulların neşini erməniliyinə görə vermədi - gizləderdi, azərbaycanlı döyüşçülərin kimliyini tarixdən gizlətmək üçün gizləderdi, erməniliyə qaxincı olduğunu görə gizləderdi; yeddi oğul düşmənə bu döyüdə dağ çəkmışdı...

Paiyaz yəlleri bu faciəni Zəngilanınatdırı bilmədi...

Zəngilanda Birinci Qarabağ mühabibəsinin neçə-neçə ağır döyüşünən en ağırı balke də bu döyüş olub; yeddi döyüşçü onlarda düşmənə döyüşüb, mühasirəyə döyüş, onlara kömək gəlməyib, mühasirədən çıxmış, Zəngilanı can atan işğalın qarşısını kəsmək üçün döyüşüb. Son nəfəsənə döyübüller. Qəhrəmanlıqla döyüşərək yaralıları təhlükəsiz yere çıxartmaq və mövqeni dəyişmək istəyən polis əməkdaşları düşmən zirehli texnikaldan, "Qrad" və toplardan atdıqlı mərmilərin partlaması neticəsində hamisi bir yerde şəhid olub. Ermenilər yeddi döyüşçünün şəhidliyinə məğlub olmuşdu...

Sabirin qızı Vəfa atasını görməyib. Atasının ruhunun alqısı həmişə onunla olub; özüne şəhid qızı deməyib, döyüşçü qızı deyib. Uşaqlığında babası Əzizdən, nənesi Qəfiyəndən qəherən-qəhərlənə soruşardı:

- Menim atam nə vaxt gelecek?

Ümid verədilər. İnanırdı, inanırdı, bilmirdilər...

Sonralar "Atam Qarabağdadı, qayıdaq..." deyib, bu inama illerlə özü də inanıb. Sonralar "Torpaqlarımız işğaldan azad edilənə kim atamın ruhu esşərlərinə sırasında olacaq, atamın ruhu da döyüşəcək...", - məktəb yoldaşlarına belə deyərdi. Baxışlarını hadən qəherən qəherənliklə gizlədirdi, təkə nənəsindən gizləde bilməzdi...

"Leytenant Sabir Paşayevin qızı... - tələbə yoldaşlarını özünü bələ tanırdı. Leytenant Sabir Paşayevin kim olduğunu sorusuna birçə kəlme deyərdi: "Döyüşçü..." Yoldaşları gerçeklikli sonralar bilmisdilər. Bıləndə hamisinin kırıpları nəmlənmişdi...

Leytenant Sabir Paşayevin ömrünün illerində Zəngilanın (Vətənin!) işğal olub, bu işq da Sabirin özüyle döyüşlərde olub, bu işq da döyüşüb. Sabirin şəhidliyinin son anları bu işqə sarılıb, indi Sabirin ruhunda yaşamaqdadı. Bu işq ölməzlik işqidi...

**Bayram MƏMMƏDOV
Ehtiyatda olan polkovnik-leytenant,
Əməkdar müəllim**

Yeddi igiddən biri

onlara döyüşçüsü məhv edilmişdi. Düşmən döyüşçülerimizin müqavimətini qira bilmirdi. Az sonra kömək alan düşmən fealaşdı, manevi edərək döyüşənlərimizi mühasirəyə aldı. Təslim olmadılar. Döyüsdüllər. Mühasirədən çıxmış üçün döyüsdüllər. Mühasirədən çıxa bilmədilər...

Sabir Paşayev məzuniyyətdə idi. Yenice dünyaya gəlmış qızının yanındə bir neçə gün Bakıya qaldıqdan sonra Zəngilanı qayğıdan gün - oktyabrın 25-de düşmən Zəngilanı mühasirəyə almışdı.

Ermenilər Füzuli və Cəbrayı rayonlarının cəbhəboyu kəndlərini işğal etmişdi, Zəngilandan Bakıya aparan magistral yolu nəzarətdə saxlayırdılar. Qafan, Mehri, Qubadlı və Cəbrayı isitməqdən həcuma keçmişdilər.

Müdafıə rayonu 2 dəfə böyüyerek 150 km-ə qədər uzanmışdı. Alayın bütün bölməleri müdafıə mövqeyində yerləşdirilmişdi. Müdafıə döyüşünü aparmaq üçün qüvvə çatışmırı. Düşməninq texnikasını vurmaq üçün az mərmi qalmışdı. Olduqca çətin şəraitdə keşfiyyat bölgüsünü Baloglan Süleymanovun rəhbərliyi ilə Cəbrayı rayonunun Dərəlili kəndində müdafıət məvqeyi tutmuşdu.

Ermenilər keşfiyyat bölgüsünün üzərinə 1 motoataçı taboru və 1 tank bölgü ilə hücuma keçmişdilər. Lakin ciddi müqavimət qarşılıqlı olmuşdu. Lakin qüvvələrin cəmliklərinə düşmənini bir neçə tankı müdafıə zolağını yararaq Baloglanın bölgüyünə tərəf istiqamət alıb. Düşmən tankları bu dəfə səngərləri hədəfə almağa başlayıb. Baloglan Sü-

leymanov, Emin Nəsibov, Qasim Mönsümov, Bəhrəm Adıgözəlov, Əlibaba Məmmədov və digərləri düşmənə döyüşənlərde şəhid olub, onlara esger yaralandı. Düşməninqarşısını kəsənlərin sırasında bu yeddi milis əməkdaşı da var idi. Düşmən irəliləyə bilmirdi. Düşməninq bir neçə döyüş tex-nikası,

Düşməninqarşısını kəsənlərin sırasında bu yeddi milis əməkdaşı da var idi. Düşmən irəliləyə bilmirdi. Düşməninq bir neçə döyüş tex-nikası,

Düşməninqarşısını kəsənlərin sırasında bu yeddi milis əməkdaşı da var idi. Düşmən irəliləyə bilmirdi. Düşməninq bir neçə döyüş tex-nikası,

20 Yanvar- milli qürur günümüz

Azad yaşamağa, azadlıq uğunda hər gün, hər saat ölümə getməye hazır olanlar layiqdirler! 70 il müstəqillik arzusunu qəlbinin en dərin guşalarında hifz edərək saxlayan, azadlığa çıxmaga imkan yaranan kimi ayağa qalxan Azərbaycan xalqı bunu 20 yanvar gecəsi öz əmel, tökülen al qanı ilə sübuta yetirdi.

Zirehli texnika ilə canlı insanlar, avtomat və pulemiyotluları eliyalın paytaxt sakinləri qarşı-qarşıya daşanmışdırlar o mədhiş gecədə. Heç kim geri çəkilmək istəmirdi. Nə imperiya təkkəbürünü qoruyub saxlamağa, super dövləti hifz etməyə çalışan sovet ordusunun ermənilərdən təşkil edilmiş cəza dəstələri, nə də azadlıq arzusu ilə küçə və meydanlara axışan dinc əhalı! Gözlərini qan örtmüş beyni dumanlı əsgərlər qarşılara çıxan heç kimə fərqli qoymadan atəş açır, evlərin pəncərələrini, avtobus və minik avtomobilərini, hətta yaralıları xəstəxanala aparmağa çalışan təcili tibbi yardım maşınlarını və həkimləri belə atəş tuturdular. Bakının küçələrində cövlən edən tanklar və ZTR-lər qarşısına çıxan neqliyyat vasitələrini əzib keçirdilər. Azadlığa çıxmak istəyen xalqa qarşı bu kin və qəzəb hardan yaranmışdı, bilmək olmurdur. Imperiya ordusu sanki Bakını dağıdırıb parlatmaq, bir nəfər olsun belə canlı insan sağ buraxmaq niyyətində deyildi.

Adama hərdən elə gelir ki, bu mədhiş hadisələr dünən, srağan baş verib. İnsanları səksəkəyə salan gülə viyitləri, tank, mərmi səsləri haqqında düşünəndə bir daha qanlı faciənin səbəbkələrinə lənətlər yağıdırıq.

Hələ ötən əsrin 80-ci illərindən başlanan azadlıq mübarizəsinin 1990-cı ildə daha geniş vüset al-

kesinə edilən hərbi tecavüz idi və bizim xalqımıza qarşı soyqırımı idi. Bu tecavüz nəticəsində həlak olanlar xalq qəhrəmanlarıdır, onlar milletimizin qəhrəmanlarıdır".

Doğrudur, xalq qanı və canı bahasına azadlığını qoruyub saxladı, mübarizəsini axıradək davam etdirdi. Bu dehşətli faciədən Azərbaycanın dörd bir terəfində müqəddəs məkan-Şəhidlər Xiyabani yadigar qaldı. Bu döyüşdə məğlubiyyətə uğrayan imperiyasevər qüvvələr xalqdan qisas almaq üçün Qarabağı hədəf seçdilər. Erməni millətçilərini silahlandıraq üstümüze qısqırdanlar onlara arxa durub torpaqlarımızın 20 faizinin işğalına nail oldular. 90-ci illərin əvvəllərində Azərbaycan xalqı özünün en ağır və en mürekkeb dövrünü yaşadı.

Nehayət, həmin dövrə xain qonşumuz Ermənistən tərəfindən başlanmış 30 illik işgala 2020-ci ilin 27 sentyabr tarixindən son qeyd olmağa başlandı və 2023-cü ilin sentyabrında artıq ölkəmizin ərazi bütövlüyü və suverenliyi tam tə-

min edildi. 70 illik imperiya əsərindən qurtulmayı bacaran Azərbaycan xalqı erməni əsərəti altında qalmış torpaqlarımızı da azad etməyə qədir olduğunu düşmənə və onun və havadarlarına nümayiş etdirdi. Bu xalqın qırılmaz irədəyə sahib olduğu dost və düşmən göründü.

Ancaq xalqımız həmin günü tek-cə hüzn kimi yox, həm də qəhrəmanlıq günü kimi qeyd edir. Doğrudan da, 20 yanvar tarixində küçələr, meydanlar günahsız insanların qanına boyansa da, oğul və qızlar sovet ordusunun qəddarlığı, amansızlığı ilə üz-üzə dayansa da, xalq qorxub geri çəkilmədi, əksinə öz azadlığı uğrunda mübarizə

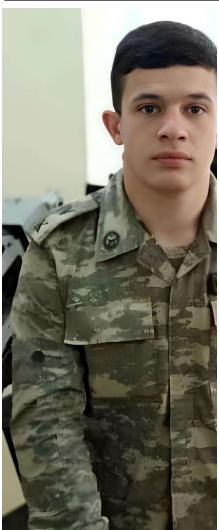
əzmini bütün dünyaya nümayiş etdirə bildi.

Azərbaycan xalqı öz qəhrəman övladlarının fədakarlığını yüksək qiymətləndirərək hər il 20 Yanvar gündündə onların xatiresini dərin ehtiramla yad edir. İller bir-birini əvez edəcək, nəsiller dəyişəcək lakin vətən oğullarının xatiresi ürkəklərdə əbədi yaşayacaq. İller keçəsə də, qəhrəmanlar unudulmayaçaq. Çünkü 20 Yanvar gecəsində azadlığımız uğrunda şəhid olanlar əgidilikləri ilə adlarını Azərbaycan tarixinə qızıl hərflərle yazdırıllar.

20 yanvar şəhidləri 34 il bundan əvvəl axıtdıqları qızıl qanları ilə azadlıq arzularını gerçekləşdirməyə qədir olduqlarını sübuta yetirməkə, onları ziyarətə gələn davamçılarına bir örnek oldular. Vətən torpaqlarının azad edilməsi uğrunda döyüşlərdə hələk olan şəhid qardaşlarımız isə bu yolda geri çəkilməyəcəklərini bir daha nümayiş etdirdilər. Şəhidlərimizin tökülen qanı yerdə qalmadı. Azərbaycan əsgəri azadlıq və müstəqillik yolu ilə sonadək irəlilədi, düşməni iti qovan kimi torpaqlarımızdan qovdu, öz müqəddəs arzusuna qovuşdu!

Bu məqamda yadına böyük tatar şairi Musa Cəlilinin sözleri düşür. "Mən ölümden qorxmuram. Bu, boş söz deyil, birhəqiqətdir. Əgər mən sağlığında faydalı bir iş görmüşəmsem, əgər bu haqqı qazanmışsam, niye ölüməndə qorxum? Həyatın əsl mənası budur. Ele yaşa ki, ölümdən sonra ölməl. Əgər Vətən üçün ölmək lazımdırsa, qoy belə şərəflə ölüm mənim nəsibim olsun".

Bəxtiyar ƏLİYEV
Azərbaycan Jurnalistlər
Birliyinin üzvü,
Naxçıvan Dövlət tarix
Muzeyinin əməkdaşı

Cəsur zabitimiz Nihad Seyidov müraciətə vətən mühərbiyəmizdə şəhidlik zirvəsinə yüksəlib

Vətən bizim varlığımız, ən müqəddəs dəyərlərimizin toplandığı yerdir. Tarix boyu Vətən torpaqlarının müdafiəsi uğrunda neçə-neçə igid oğul ve qızlarımız canından keçib, şəhidlik məqamına yüksəlib. Bu, elə ali məqamdır ki, ölümlərin ən mübarəkidir, ən müqəddəsidir.

Vətən uğrunda öldüyünü bilmək, bu həqiqətə çata bilmək üçün ölümün gözünə dik baxmaq hər kəsə nəsib olmur. Şəhidlər öz ilahi fədakarlıqları ilə ölümsüzlüyə qovuşanlar, bütün bəşəriyyətin qarşılarda baş əydiyi yenilməz varlıqlardır! Şəhidlər xalqın var olma səbəbidir, keçmişimizi bu günümüze qovuşdur, bizi gələcəyə aparan, üzümüzdəki sevincin, qəlbimizdəki rahatlığın teminatçılarından onlar! Biz onlara borcluyuq qururla yeridiyimiz Vətən torpağının hər qarışında alındığımız nefəs üçün, üzümüzdə yaranan təbəssüm, sevincimiz, kədərimiz üçün...

Sentyabr ayının 27-də başlanan Vətən mühərbiyəsində qazanılan zəfərimizdə, alınan torpaqlarımızın hər qarışında neçə-neçə şəhidimizin qanı, hər birinin fərqli qəhrəmanlıq salnaməsi var. Düşmənə qarşı mərdliklə vuruşan oğullarımızın bu gün qururla danışdıgımız, gələcək nəsillər üçün örnək olacaq qəhrəmanlıq hekayələrini dinlədikcə qururlanmamaq olmur. 44 günlük mühərbiyə Naxçıvan Muxtar Respublikasından olan igid oğullarımız da qəhrəmanlıqla vuruşmuş, öz canlarından keçərək şəhidlik məqamına yüksəlmışlar. Belə

mərd, igid oğullarımızdan biri də Suqovuşanın azad olunmasında qəhrəmanlıqla vuruşan və şəhadət məqamına yüksəlib Nihad Seyidovdur.

Nihad Seyidov 12 iyun 1998-ci il Culfa rayonunun Teyvaz kəndində anadan olub. İlk təhsil 2004-cü ildə Naxçıvan şəhəri 14 nömrəli məktəbdə başlayan Nihad 2 il burada oxuduqdan sonra 17 nömrəli məktəbdə təhsilini davam etdirib. Hərb sənətində sonsuz marad və istəyi sayesində 2012-ci ildə Naxçıvan şəhərindəki Heydər Əliyev adına Hərbi Liseyə qəbul olunub. Liseydə oxuduğu müddətdə nümunəvi davranışları, müləyim xarakteri ilə seçilən Nihad yoldaşları ilə yanaşı, müəllimləri tərəfindən də sevilirdi. Ona liseydə tarix fənnini tədris edən Tərane Tahirovanın

cu ildə oranı bitirib, leytenant rütbəsi alır. Elə həmin il Mingəçevir şəhərindəki 708 nömrəli hərbi hissədə xidməti vəzifəsinə başlayır. Yüksək bacarığı və hazırlığı sayesində tezliklə böyük komandiri təyin olunur. 2020-ci ilin 20 mart tarixində döyüş fəaliyyəti və ictimai-siyasi hazırlıqla əlde etdiyi yüksək nailiyyətlərə görə fəxri fermanla təltif olunur. Hərbi sahədə irələmək, həmişə öndə getmək, kaşfiyyatçı olmaq ən böyük arzusudur idi Nihadın... Elə son döyüşünə də əsl kaşfiyyatçı qəhrəman kimi, hamidən öndə yolanı.

27 sentyabr... Müharibənin başlandığı ilk gün... Azərbaycan ordusu cəbhəboyu bir neçə istiqamətdə əks-hücumu keçir. Nihad Seyidov da bu döyüşlərdə iştirak edir. İkinci Qarabağ

**Yurdun dan yerində şəfaqə
döndün,
Zirvəyə çevrildi, məşələ
döndün.
Qarabağ uğrunda sipərə
döndün,
Adın dodaqlarda gül açdı,
Nihad!**

Azərbaycanın ərazi bütövlünün bərpası uğrunda qəhrəmanlıqla vuruşan bütün oğullarımız kimi, Nihad Seyidovun da adı xalqımız tərəfində qururla anılır, hörmətlə yad edilir. 2 noyabr tarixində cənazəsi Naxçıvana getirilən şəhidlərimiz arasında Nihad Seyidov da var idi. Bütün Naxçıvan gəlməsi qəhrəman oğullarını son mənzilə yola salmağa... Gözlərdə həm kədər, həm də böyük qürur var idi... Yüzlərlə igid övladlarımızın qanı bahasına qazanılan

Suqovuşanda əbədiyyətə qovuşan igid

öz şagirdi Nihad haqqında yazdıqlarına nəzər yetirek: "Nihad Seyidov hərbi liseyde oxuduğu 3 il ərzində özünü sakit, mədəni, məsuliyyətli bir kursant kimi tanıtdı. Yoldaşları ilə qarşılıqlı hörmət əsasında davranışındı. Dərslərinə çox yaxşı hazırlaşırı. Bu xarakteri onu müəllimlərinin gözündə dəha da ucaldırı. Qarabağ mövzusunda danişanda belə bir sual verdi mənə: "Müəllimə, biz güclüyük, yoxsa ermənilər?" Həmin gündən bu mövzuda söhbətlərimiz genişləndi. Qarabağ tarixinə çox mərağı var idi. Hər bir hadisə haqqında suallar verir və düşünürdü. Mən onun nə qədər vətənpərvər olduğunu hiss edirdim. Nəhayət, ikinci Qarabağ mühərbiyəsinin başlanması Nihadın sualına cavab verdi. Mühərbiyə göstərdi ki, həqiqətən də, biz güclüyük! Nihad da digər oğullarımız kimi gözünü qırpmadan döyüş meydana atıldı. Arzularını gerçəkləşdirə bilmedi, Qarabağın azad olunmasına şahid ola bilmədi, şəhid oldu Nihad! Ölümsüzlüyə qovuşdu, xatirələrde qaldı yarımqıç hayatı! Vətənini, torpağını azad etmek uğrunda canını fəda etdi! Amma Nihad bu yolu ləp uşaqlıqdan seçmişdi. Namərd düşmən güləsli aman vermədi onun arzularının gerçəkləşməsinə".

Hərbçi olmayı usaqlıqla arzulanı Nihad hərb sənətindən yiyələnmək üçün 2015-ci ildə Bakıdakı Heydər Əliyev adına Ali Hərbi Məktəbə daxil olur. 2019-

mühərbiyəsində Azərbaycan Ordusunun şimal-şərqi cəbhəsində baş vermiş ən əhəmiyyətli döyüşlərindən olan, mühərbiyənin qalibiyətə bitməsində həlledici rol oynayan Suqovuşanın düşməndən azad edilməsində Nihad da igidliyi ilə seçilir, döyüş yoldaşları ilə birgə ən çətin əməliyyatlarda iştirak edərək, əsl qəhrəmanlıq nümunəsi göstərir. Atası ilə telefon danışığı zamanı Nihadın dediyi sözler qəhrəmanlıq salnaməsi yanan Azərbaycan oğullarının zəferəsi, qalibiyət nəgməsi kimi səslənir: "Ata, hal-hazırda ələ keçirdiyimiz erməni tankı üzərində oturmuşam. Biz ireli gedirik. Yenilməz Azərbaycan əsgəri ilə fəxr edə bilərsiniz!" Vətən torpağının bötləvliyə uğrunda qorxmadan, mərdliklə vuruşan, hər zaman öndə gedərək döyüş tapşırığını yüksək səviyyədə yerinə yetirən Nihad son döyüşünə də eyni ruhda, əsl qəhrəman kimi yollanır. Oktjabr ayının 14-dən 15-nə keçən gecə düşmən snayperində atılan atəş nəticəsində baş nahiyyəsində yaralanaraq şəhadətə qovuşur. Onunla bərabər, 8 qəhrəmanımız da həmin döyüş zamanı şəhid olur. Nihad şəhid olacağını sanki əvvəlcədən hiss etmişdi. İki il önce anası ilə səhəbəti zamanı "Mən şəhid olacam, ana" deyərək onun ürəyinə xal salsa da, dastana əvrilən qəhrəmanlığı, igidliyi nəinki anasının, bütün Azərbaycan xalqının qəlbini əbədi həkk olundu.

şanlı qəlebəmiz xalqımızın birlik və həmreyliyini bütün dünyaya nümayiş etdirirdi... Qəhrəmanlıqları ilə tarix yanan, düşmənin canlı qüvvəsinin və döyüş texnikasının məhv edilməsində fedakarlıq və rəşadət göstərən, vəzifə borcunu leyəqtələ və vicdanla yerinə yetirən rəşadəti oğullarımıza dövlətimiz tərəfindən də həssaslıqla yanaşılır. Onlar Prezident İlham Əliyevin Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçularının təltif edilməsi haqqında Sərəncamına əsasən müxtəlif orden və medallarla təltif olundular. Belə qəhrəmanlarımıza arasında leytenant Nihad Seyidovun da adı var. Qəhrəmanımız 15 dekabr tarixində ölümündən sonra "Vətən uğrunda" medalı ilə təltif edildi.

Vətənin müdafiəsi uğrunda canını fəda edən, arzuları, ümidi dəriyənə yarımçıq qalan, xalqının xoşbəxt gələcəyi üçün həyatını qurban veren Nihad Seyidovun simasında bütün oğullarımızla qurur duyuruq! Onlar bizim yaddaşımıza əbədi həkk olan igidlərimiz, şücaətləri ilə tarix yanan ölməz qəhrəmanlarımızdır! Azərbaycan xalqı sizin ezziz xatirənizi hər zaman yad edəcək, dillərə dastan olan həyat hekayeleriniz qəhrəmanlıq tariximizin ən dəyərli nümunəsi kimi yaddaşlarda, dillərdə əbədi yaşayacaq!

**Sahab ƏLİYEV
AMEA Naxçıvan
Bölməsi Elmi
Kitabxanasının direktoru**

Xalq artisti Mirzə Babayevin anim günüdür

Hər dəfə Mirzə Babayevin sənət dünyası haqqında fikirləşəndə adama ełə gəlir ki, o, ifa etdiyi mahnınnı musiqisini də, sözlerini da özü yazır. Sənətkarın özünüməxəsus üslubu və bənzərsiz ifa tarzı dinləyicini sehrinə salır. O, mahnını, sadəcə olaraq, oxumurdu, mahnı ilə yaşıyır. Şövqlə ifa etdiyi "Liman", "Saçlarına gül düzüm", "Sən uzaq, yaşıl ada", "Kım�lar gəldi, kım�lar getdi", "Kəpənək", "Zəfəran", "Çay" və digər mahnırlarla hər keśin qəlbini ovsunluyr, yaddaşlara əbədi həkk olunurdu.

Xalq artisti, "Şöhrət" ordenli, bir çox

Bu gün türk inqilabi poeziyasının banisi, şair, dramaturq, ssenarist, Beynəlxalq Sülh Mükafatı laureati Nazim Hikmetin doğum günüdür.

Görkəmli şairin həyat və yaradıcılığına qısa nəzer salaq.

XX əsr dünya ədəbiyyatının böyük şairlərindən olan Nazim Hikmet tekce türk xalqının deyil, bütün Şərqi xalqlarının poeziyasına mülksiz təsir göstərib, şeirdə yeni yollar açmış novator sənətkar, əsrin klassikidir.

Nazim Hikmet 1902-ci il yanvarın 15-de Saloniki şəhərində dünyaya göz açıb. O, 1918-ci ildə İstanbulda Hərbi Dənizçilik məktəbinə daxil olub. Həmvətənlərinin acınacaqlı həyatını kiçik yaşlarından hiss edərək Türkiyənin xarici müdaxiləcələr tərəfindən işğali əleyhinə şeirlər yazdı, inqilabi hərəkətə qoşulduğu üçün 1919-cu ildə məktəbdən xaric edilib. Bütün yaradıcılığını xalqının azadlığı, xoşbəxt həyatı uğrunda mübarizəye həsr etdiyi Vətənini, xalqını sevdiyinə görə şair iztribili, tufanlı, qasırqalı bir həyat yekib.

Şairin "Sərvlikdə" adlı ilk şeiri 1918-ci ildə "Yeni məcmue" jurnalında dərc olunub. 1921-ci ildə Moskvaya gələrək Şərqi Zəhmətkeşlərinin Kommunist Universitetində oxuyub. 1924-cü ildə Ankaraya qayıdır ve hebs edilib. Bir müddət sonra azadlığa çıxarıq qızət və jurnalda çalışıb. 1925-ci ildə qayıb olaraq 15 il hebs məhkum edilən Nazim Hikmet 1927-ci ildə yenidən gizli yolla Moskvaya gəlib. Onun 1926-ci ildə yazdığı ilk

mükafatların laureati, Azərbaycan estradasının banilərindən biri Mirzə Babayevin vəfatının 21-ci ildönümündə sənətkarın həyat yolunun və yaradıcılığının bəzi məqamlarına nəzer salaq.

Mirzə Babayevin ömrü kitabını vərəqlədikcə gözlərimiz qarşısında xalqımızın musiqi tarixinin bütöv bir dövrü canlanır. Görkəmli estrada ifaçısının Tofiq Quliyev, Emin Sabitoglu, Rauf Hacıyev və digər bəstəkarlarla birgə yaratıcı mahnilar musiqi xəzinəmizin parlaq incilərindən. Onun repertuarında xarici ölkə xalqlarının mahnları da yer alındı.

Mirzə Əbdülcabbar oğlu Babayev 1913-cü il iyulun 16-da Bakıda, ziyalı ailəsində dünyaya göz açmışdı. 1935-1940-ci illərdə Sənaye İnstitutunun memarlıq fakültəsində təhsil almışdı. Böyük Vətən müharibəsinin başlanmasına onun gələcək həyatını bəsbütün dəyişdi: cəbhəyə getdi, bir çox döyüşlərdə iğidiklər göstərdi. Musiqiye böyük maraşı onu 1948-ci ildə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasına getirdi. 1953-cü ildə konservatoriya təhsiliyi başa vuran istedadlı müğənni vokal sənətinin incəliklərinə yiyələnərək ürəyəyatan səsi, gözəl ifa tərzi, dərin musiqi duymu və yüksək səhne mədəniyyəti ilə qısa müddədə tamaşaçı rəğbəti qazandı.

Müğənni müxtəlif illerde Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsinin estrada orkestrin-

də, Azərbaycan Dövlət Akademik Filarmoniyasında, Azərbaycan Dövlət Konsert Birliyində çalışıb. Dünyanın bir çox ölkələrində yüksək ifaçılıq məhərəti ilə Azərbaycanın musiqi sənətiňin təbliğatçısı kimi çıxış edib, milli estrada musiqimizi zirvələrə qaldırib.

Mirzə Babayevin radionun "Qızıl fond"unda saxlanan xeyli mahnisi var. O, Mirzə Ələkber Sabirin sözlerinə yazılmış mahnilar xüsusi ustalıqla oxuyub. Eyni zamanda, otuzdan çox filmdə rol alıb: "Kölgələr sürünlür", "Qaraca qız", "Sən niya susursan", "Dəli Kü", "Dərvish Parisi partladı", "Qorxma, mən səninleyem", "Beyin oğurlanması" və sair. "O olmasın, bu olsun" filmində Məsədi İbadın mahnilarını Mirzə Babayev ifa edib, "Onu bağışlamاق olarmı?" filmində ise Tərlanın mahnısını səsləndirdi.

Müxtəlif vaxtlarda çəkildiyi filmlər müğənninin xalq arasında şöhrətini daha da artırıb. "Dərvish Məstəli şah"da Dərvish, "Beyin oğurlanması"nda Mirsin atası, "Dəli Kü"de Dərvish obrazlarını məhərətlə yaradıb. "Qorxma, mən səninleyem", "Telefonçu qız", "Romeo mənim qonşumdur" filmlərindeki maraqlı və rəngarəng obrazları kino tariximə həkk olunub.

Sözsüz ki, Mirzə Babayevin fəaliyyətində əsas yeri müğənnilik tutur. Məhsuldar yaradıcılığı malik sənətkarın 1998-2002-ci illərdə üç diskı çıxıb, 1999-cu ildə isə Respublika Sarayı-

da (indiki Heydər Əliyev Sarayı) solo konserṭ verib. Onun milli musiqi mədəniyyətimizin inkişafındaki xidmətləri yüksək qiymətləndirilib: Xalq artisti fəxri adına layiq görülb, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqqudçüsü olub, "Şöhrət" ordeni ilə təltif edilib.

Mirzə Babayev Azərbaycan estradasının en uzunmürlü müğənnilərindən biridir. Söz vermişdi ki, 100 yaşında sehnəye çıxıb oxuyaçaq. Müsəhibələrinin birində deyirdi: "Atam 105 il, nənəm isə 127 il yaşayış. Mən də nənəm kim 130 il yaşayacağam". Amma ömrünün 90-ci ilində sehhatində gözlənilməz problem yaşadı və 2003-cü il yanvarın 13-də bənzərsiz sənətkarımızı itirdik.

Bəlkə də çoxları bilmir ki, o, ham də memar idi. Bakı şəhərində, Gəncədə, Sumqayıtda, Mingəçevirde və başqa şəhər və rayonlarda onun layihələrinə əsasən binalar tikilib.

Kimlər geldi, kimlər getdi bu dünyadan,

Arif olan nakar getməz bu dünyadan...

Bəstəsi Soltan Hacıbəyova, sözləri Zeynal Xelilə aid olan bu möhtəşəm mahnını çox müğənnilər ifa edib. Amma onu Mirzə Babayev qədər ürəkdən, yanğılı oxuyan olmayıb. Mahnida deyildiyi kimi, bu dünyadan nakam getmedi. Hem sənətkar, hem de əsan kim i şərəfi bir ömr yaşadı. illər, qırınlar keçəcək, lakin Mirzə dayının ürəyeyatlı səsi, bənzərsiz ifası yəne könülləri oxşamaqdə davam edəcək.

Görkəmli şair Nazim Hikmətin doğum günüdür

poeması "Neft dünyasına səyahət" -

Bakı neftçilərinə həsr olunub. 1928-ci ildə şairin ikinci Vətəni saydıgı Azərbaycanda ilk kitabı - "Güneşin içənlərin türküsü" nəşr olunub. Nazime hər olunmuş ilk məqaləni də Bakıda dövrün görkəmli tənqidçisi Əli Nazim yazıb.

Onun şeirləri içerisinde xüsusi yətutan "Bayram oğlu", "arpa çayının iki yanı", "Xəzər", "Neftə doğru" əsərlərinin mövzusu Azərbaycanla elaqədaridir. 1929-1932-ci illerde yazdıığı "835 misra", "Baron-3", "1+1=1", "Səsini itirmiş şəhər" kitabları, "Jakonda" poeması, "Berinci özünü niya öldürdü" mənzum romanı ile imperializmin müstəmələke siyasetinə qarşı çıxıb. 1936-ci ildə yazmış olduğu "Alman fəsizmi və iraq nəzəriyyəsi" adlı məqalələsində şair fəsizmین dünya azadlığı iddialarını ifşa edib, bütün müterəqqi bəşəriyyəti insanlığın bu qəddar düşmənlerinə qarşı mübarizəye çağırıb. Hemin il şairin Türkiyədə sonuncu şeirlər kitabı - "Şeyx Bərdəddin haqqında dastan" nəşr olunub. Dastanda orta əsrlər türk tarixində baş vermiş kəndli hərəkatından bəhs edir.

Nazim Hikmet 1938-ci ildə saxta bir ittihamla yenidən həbs olunub və 28 illik məhəbbəs cezasına məhkum edilib. Həbsxanada məşhur "İnsan mənzərələri" epopeyasını, "Həbsxanadan məktublar" silsiləsini, "Məhəbbət əfsanəsi", "Yusiflə Züleyxa" pyes-

lərini və başqa dəyəri əsərlərini yazıb. 1950-ci ildə əvvəl edilərək azadlığı buraxılan Nazim Moskvaya köçüb. Bu dövrlərdə "Türkiyədə", "Qərib adam", "İvan İvanoviç vardımı, yoxdumu" bir çox şeir və poemalarını, dramaturgiyaya dair məqalələrini qəleme alıb.

Nazim Hikmet həm də istedadlı nəşir idi. "Romantika" romanı onun çox qüvvəli nəşr əsəridir. Romanda Nazim Hikmətin inqilabı fəaliyyəti, Moskvada təhsil almışı, yaşamaqın gözəl olduğunu bilən və onun gözəlləşməsinə can atan insanların mübarizəsi ekinci tapıb. Ədibin romanı əsasında "Yaşamaq gözəldir, qardaşım" filmi

çəkilib. Böyük ədibin yaradıcılığında dram əsərləri də mühüm yer tutur. Onun pyesləri defələrlə Azərbaycan teatr sehnəsində tamaşaşa qoyulub.

Şair ikinci dəfə Bakıya 30 il sonra gelib. Bestəkar Arif Məlikovun Nazim Hikmətin librettosu əsasında yaradıldı "Məhəbbət əfsanəsi" baleti döyünün bir çox ölkələrində tamaşaşa qoyulub. Heykəltərəş Münəvvər Rzayeva şairin büstünü, Toğrul Nərimənbəyov və başqa rəssamlar portretini yaradıblar.

N.Hikmet 1963-cü ildə Moskvada vefat edib.

Güllələnmiş generallar: General Əbdülhəmid bəy Qaytabaşı

Tarix yoxdur. Tarixi yaradan şəxsiyyətin bioqrafiyası var.

Ralf Emerson Amerikalı filosof-tarıxçı

Doğrudan da bir başa deyilmiş olsa da, bu sözlərdə böyük həqiqət var. Hansı mühərbiyin və ya ölkənin tarixini şəxsiyyətin qəhrəmanlıq bioqrafiyası olmadan yazmaq mümkündür? Şübhəsiz ki, heç birinin. Ona görə də bir mənəli da olsa tarixi yaradan şəxsiyyətlərdir desək səhv etmərik. Çünkü mühərbiyelerin tarixi yazılında mütləq ölkənin padşah və ya sərkədəsinin də bioqrafiyasına müraciət olunur.

Son illerde aparılan tədqiqatların sayesində unudulub yaddan çıxmış xeyli sərkərdə adları xalqımıza qaytarılmışdır. Ötən XIX və XX əsrlərdə yaşamış generallarımızın eksəriyyətinin adı və fəaliyyəti bize məlum deyildi. Sovetlər dövründə "Tamamilə məxfidir" qovluqlarında saxlanan general - mayor Əbdülhəmid bəy Şərif bəy oğlu Qaytabaşı da unudulmuşlardandır.

Bolşeviklər təkcə Əbdülhəmid bəyi yox, iyirminci ildə musavat generalı olduqlarına görə gülləlikləri Əmir Kazım Qacarın, Feyzulla Mirzə Qacarın, Məhəmməd Mirzə Qacarın, Məmməd bəy Sulkeviçin, İbrahim ağa Usubovun, Həbib bəy Səlimovun, Murad Gəray bəy Tlexasın, Davud bəy Yadi-garovun, Əlyar bəy Haşimbəyovun, Firidun bəy Vəzirovun, İbrahim ağa Vəkilovun ömrə yolunu xalqımızdan gizlədiblər.

Aparılan tədqiqatlardan məlum

olur ki, yalnız 1920-ci ilin aprel çevrilişinə qədər Imperiya və Musavat ordusunda altmış doqquz azerbaycanlı general olmuşdur. Dini müsəlman, milliyəti azerbaycanlı olduğuna görə sovetlər dövründə onların haqqında danışmağa, yazmağa qadağə qoyulmuşdu.

Onların sırasında ən genç general Əbdülhəmid bəy Qaytabaşı idi. Ulu babası kapitan Əbdülməcid bəy XVIII əsrin sonlarında Türkiyənin İstanbul şəhərində Tiflis köçmüştür. Alay başçısı olduğuna görə ona Xaytabaşı titulu verilmişdir. Ruslar onun Xaytabaşı soyadını sənədlərində səhvən, təhriflə Qaytabaşı kimi yazmışlar. Sonralar rəsmiləşən bu nadir soyad 1920-ci ilin iyun ayında general Əbdülhəmid bəy güllənənə qədər işlənmişdir.

Bir möcüzə ilə arxivdə qarşıma çıxan sənədlərə baxıram, az qala gözlərimə inana bilmirəm. General - mayor Əbdülhəmid bəy Şərif bəy oğlu Qaytabaşı. Doğum təvəllüdü 10 iyl 1884-cü il. Güllənənib: 1920-ci ilin iyun ayında cəmi - cümlətanı otuz altı yaşında...

1918-1920-ci illərdə Milli ordumuzun sıralarında şərafə xidmət edən və yaxşı generallardan biri idi Əbdülhəmid bəy.

Düzü, Adama nağlı kimi gəlir bu yaşda sərkərdə rütbəsi almaq. Görünür o qarşıq illərdə azadlıq və istiqlaliyyət uğrunda çalışınları zaman özü yetişdirib və təltif edib. Onların cəngavərliyi anadan gelmə qanuni bir hal olub. Dövr onları yetişdirəndə yaşa yox, başa və bacarığa qiymət verib.

Yunker Əbdülhəmid bəy Peterburg yaxınlığında Pavlovsk hərbi məktəbini bitirib. 1906-ci il fevralın 23-də on altinci Qrenadyor - Minqrel alayında xidmətə başlayıb.

Azerbaycan Mərkəzi Dövlət arxivində yunker Əbdülhəmid bəy Qaytabaşının həmin ildə bacısı, şahzadə Mələk xanım Qacara yazdığı məktublar,

97 sayılı vəsiqə, dərslərə davamiyəti haqqında qeydlər və konseptləri saxlanılır. Qovluqda yunker Əbdülhəmid bəy Qaytabaşının 1905-ci il avqustun 22-də koman-

dırınə yazdığı raport da qalıb.

"Bildirirəm ki, yay tətili zamanı Ryazan guberniyasına, orada yaşayan yeznəm gilə getmişdim. Mən orada olarken Tiflisdən teleqram aldım. Teleqramda göstərilirdi ki, bacım ölüm yatağında olduğunu görə təcili Tiflisə getməliyəm. Dərhal yola düşdüm və yeznəmdən xahiş etdim ki, bu barədə mənim rəisiyəm xəber versin. Mən Tiflisə gələndən cəmi bir gün yarım sonra bacım vəfat etdi. Mən onun yeganə qardaşı kimi, bacımın dəfnini ilə bağlı qayğıları öz üzərimə götürdüm. Bu müddətdə mən özüm də xəstələndim və dərhal mənim müalicə olunmağım barədə raportla komendant idarəsinə müraciət etdim. Xəste halda iki gün orada qalandan sonra həle tam sajalmamış olsam da, sürət qatarı ilə Tiflisdən yola düşdüm. Mən bu barədə komendant idarəsinə məlumat vermişdim. Hərbi məktəbə xəber çatdırmaq məsələsinə gəldikdə isə mənə dedilər ki, bu barədə narahat olmayım.

İkinci rotanın yunkeri Əbdülhəmid bəy Qaytabaşı".

Çox da qalın olmayan qovluğu vərəqleyir, sənədlərlə tanış oluram. Hansı bir möcüzədənse generalın atası Şərif bəyin də az saylı sənədləri burda var. 1835-ci il oktyabrın 26-da Tiflis guberniyasında anadan olmuş podpolkovnik Şərif bəy Abdulla bəy oğlu Qaytabaşının "Tam xidmət kitabçası" burdadır. 1890-ci il aprelin 19-da tərtib olunmuş sənəddə süvari qoşunlarında Şərq dillərinin tərcüməcisi, podpolkovnik Şərif bəyin şərəfli döyüş yolu, aldığı orden və medalların qeydiyyatı öz əksini tapıb.

Podpolkovnik Şərif bəy döyüş xidmətinə görə dördüncü dərəcəli "Müqəddəs Vladimir", ikinci dərəcəli "Müqəddəs Anna", ikinci və üçüncü dərəcəli "Müqəddəs Stanislav" kavalər ordenləri və bir nəçə medallar təltif olunub.

Sənədde göstərilir ki, podpolkovnik Şərif bəy Qaytabaşı iki dəfə evlənib. Həyat yoldaşı vəfat etdiyinə görə ikinci nigahda o, Qazax qəzasının Şıxlı kəndindən olan mülkədar Mirzə Əli ağa oğlunun qızı Xədicə xanımla ailə qurub. Ikinci nigahdan olan Əbdülhəmid

ailənin yedinci övladıdır.

Əbdülhəmid bəy Birinci Dünya müharibəsi illərində iki yüz beşinci Şamaxı piyada alayında şabs - kapitan rütbəsində döyüslərde iştirak edib. 1916-ci il martın altısında dördüncü dərəcəli "Müqəddəs Vladimir" ordeni (qılınc və bantla birge) ilə təltif olunub.

6 mart 1918-ci il, Tiflis şəhəri. Yenice yaranan Müsəlman korpusunun komandanı, general - leytenant Əli ağa Şıxlinskinin emri:

"Polkovnik Əbdülhəmid bəy Qaytabaşı Müsəlman Korpusunun Qərargah rəisi təyin edilsin!"

Mart ayının 28-dək həmin vəzifədə çalışan Əbdülhəmid bəy 1918-ci il noyabrın 15-də Hərbiyyə naziri Səməd bəy Mehmandarovun iki nömrəli emri ilə Hərbi nazirliyinin növbətçi generalı kimi məsul vəzifə daşımışdır.

1919-cu il iyunun 25-də isə Respublika Nazirlər Şurasının qərarı ilə Əbdülhəmid bəy Şərif bəy oğlu Qaytabaşı general - mayor rütbəsi ilə təltif olunmuşdur.

Səksən ildən çox bağlı qalan saralıb - solmuş sənədlərdə məlum olur ki, peşəkar hərbi kimi Milli Ordu quruculuğunda Əbdülhəmid bəyin əvəzsiz xidmətləri olmuşdur. Şəxsi heyətin təşkili, Baş Qərargahda növbətçilik sistemi, yeni hərbi idarə və hərbi müəssisələrin yaradılması üçün var qüvvəsi ilə çalışmışdır.

General Əbdülhəmid bəy Qaytabaşı 1920-ci ilin mart ayında yarızdır: "Cəmi bir il ərzində Baş Qərargahın fəaliyyəti təşkil olunub qaydaya

düşdü. Öhdəmizə düşən bütün vəzifələri qırqagın digər üzvləri ilə birlikdə vicdanla, namusla və yorulmadan yerine yetirdik".

General - mayor Əbdülhəmid bəy Qaytabaşı 1920-ci il aprelin 30-da bolşevik ordusunda müvəqqəti Qərargah rəisi təyin edilib. Həmin ili iyun ayında Gəncə üsyənənə görə günahlandırılıb güllələnmişdir.

1999-cu il iyunun 26-da Bakıda yaşayan general Əbdülhəmid bəyin bacısı nəvəsi Valide xanım Ələşref qızı Zeynalova ilə görüşdüm. 1922-ci ildə anadan olan Valide xanımın generalın ailəsi haqqında az da olsa məlumatı vardi. Xeyirkəh müraciətindən XIX əsrin sonlarında çəkilmiş üç nadir foto - şəkli mənə bağışlaşdırıb. Foto - şəkilərdə general Əbdülhəmid bəyin anası Xədicə xanım Mirzə Əli ağa qızı, oğlu Əbdüllətif bəy və Əbdülhəmid bəy uşaqları təsvir olunub.

2023 - Türk Dövlətləri Təşkilatı Zirvəsi: XXI əsr türk əsri ola bilərmi?

Rusiya və Çinin yenidən səhnəyə çıxdığı bu gün beynəlxalq ictimaiyyətin Qəzzaya münasibəti yeni alternativlərin nə qədər vacib olduğunu bir daha ortaya qoysdu.

Yaranmasından 10 ildən artıq vaxt keçən və qısa müddədə böyük uğurlar qazanın Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) buylu sammiti Qazaxistannın paytaxtı Astanada "Türk Zaman" mövzusu ile keçirilib. Qəzzada baş veren hadisələrin kölgəsindən keçirilən 10-cu Zirvə XXI əsr türk dünyası üçün mühüm təməl daşı idi. 1990-cı illərin avvallarında, yenidən Sovet İttifaqı dağıldıqdan və türk dövlətləri müstəqillik eldə etdikləndən sonra amerikalı tarixçilərin "Tarixin sonu" adlandırdıqları, demokratianın, azad bazarların və Qərb döyərlərinin qalib gəldiyi Amerika Birleşmiş Ştatlarının (ABŞ) başçılığı altındaki birqütbüdü dünyadan danışdıqları vaxtlar cəxəndən geride qalıb. Qəzza böhrəni Qəribən bu mənəda legitimliyini itirdiyini bir daha ortaya qoymaqla, bizim adət etdiyimiz ikili standartlar üçün ləkmusınaq rolunu oynayır.

Global güclərin Orta Asiyada təsir mübarizəsi və Türk dünyası

Rusiya və Çinin yenidən səhnəyə

Birləşmiş Ərəb Əmirliliklərinin Prezidenti Şeyx Məmməd bin Zayed Əl Nəhyanın Azərbaycan Respublikasının rəsmi səfəri yarın varınan 9-da başa çatıb. Məlumdur ki, danışçılar iki formatda aparılıb: prezidentlərin tekbatəli səhəbəti və genişləndirilmiş nümayəndə heyəti ilə müzakirələr.

Danışçıların əhəmiyyətini belə qiymətləndirə bilər: Azərbaycan və Birləşmiş Ərəb Əmirlilikləri ikitərəflə sazişlərə çoxtərəflü əməkdaşlığın əsasını qoyur. Anlaşıldığında görə, sazişlər əsasən enerji sektoruna aiddir. Əsas prioritet ümumi gücü bir qıraqat yaratmaq perspektivi ilə günəş və külək elektrik stansiyaları şəbəkəsinin yaradılmışdır.

Bu il Azərbaycan İqlim Dəyişikliyi Konfransına ev sahibiyyəti edir. Yaxın gelecekdə Azərbaycan yaşıl enerji ixrac eden ölkəye çevriləcək. Bu məqsədlə Türkiyə şirkətləri bu il azad olunmuş arazilərində yeddi kiçik su elektrik stansiyasını işə salacaq, dördü isə artıq Azərbaycanın elektrik şəbəkəsinə qoşulub. Birləşmiş Ərəb Əmirlilikləri artıq bir külək stansiyasını istifadəye verib. Bu, Bakıdan bir neçə on kilometr aralıda, Abşeron rayonundan tikilib.

İlin evvəlindən BƏƏ BRICS səralarına qoşulub. İran, Səudiyyə Ərəbistanı və Misir də təşkilata qoşulub.

çıxdığı bu gün beynəlxalq ictimaiyyətin Qəzzaya münasibəti yeni alternativlərin nə qədər vacib olduğunu bir daha ortaya qoysdu. Qərb ölkələrinin demokratiya, insan haqları, qanun alılıyi, beynəlxalq hüquq və adalet kimi dəyərlərdən danışmağa cəsər etmek indi çox çətindir. Bundan əlavə, Rusiya, Çin, ABŞ və Fransız kimi dövlətlərin Orta Asiyada nüfuz yaratmaq cəhdlerine baxmayaraq, türk dövlətləri çox qısa müddədə mühüm alternativi cəvirmək və integrasiyalarını tamamlamaq üçün müüm addımlar atır. Rusiyanın bölgədəki ənənəvi təsirini, Çinin son zamanlar iqtisadi yönünlü hücumlarını və Fransız Prezidenti Emmanuel Macronun bölgəye son gelmişini nəzəre alsaq, bu summittin böyük mənası var.

Zirvə toplantısında qəbul edilən en müüm siyasi qərarlar Qəzzada baş veren hadisələri pislemek və dərhal ateşkəse çağırmaq, Fələstində iki dövləti həll yolunu vurğulamaq, Azerbaycanın haqqı olduğunu və Qaraabağda son qələbələrini təsdiqləmək olub. 100 illik yubileyini qeyd edən Türkiyənin bu sevincine bütün türk dünyası şərki oldu. Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyevin zirvəyə Götürk Xaqanı Bilgə Xaqanın (683-734) "Ey

Türk Elim (dövlətim), özüne dən, özünü dərk et, yenidən ayağa qalxacaq-sən" sözü ilə başlaması diqqət çəkir. Cənubi göytürk (552-745) tarixdə türk adından istifadə edən və türk boyalarını birləşdirən ilk siyasi təşkilat idi. Bu tarixi cümlə türkərin ancaq öz tarixini, birləşməni dərk etməklə yüksəltəcəyinən en yüksəm ifadəsi idi.

Türkəyi iclasının Prezidenti Recep Tayyip Erdoğanın çıxışında iqtisadiyyat və ticarət sahəsində eməkdaşlığı, bunun üçün nəqliyyat və boru kəmərlerinin inkişaf etdirilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə gələn dehliz savaşlarında Türk döyüşünün öncə keçməsini təmin edəcək ən səmərəli xətt kimi öna çıxır. Bu arada qeyd edək ki, konkret bir inkişaf olaraq Türkçədən, Özbəkistandakı demir yolu və Tərmez-Mazari-Sərif-Kabil-Pişəver dəmir yollarının süretilməsi ilə, Şərqi-Qərb istiqamətində, xüsusi Rusiya-Ukrayna müharibəsindən sonra gündəmə

Vətən müharibəsində ilk bayraq ucaldan şəhid

“Üçrəngli bayraqı öz qanlarıyla Vətən
göylərinə çəkdi şəhidlər...”

Böyük Vətən müharibəminin şəhidləri öz qanlarıyla Azərbaycanın şanlı bayrağını Qarabağ üzərində, işğal olunmuş torpaqlarımızın səməsində dalğalandırdılar. O bayraqı o torpaqlarda ilk ucaldanlardan biri de Natiq Verdiyevdir. Çoxları onu Murov üzərinə qaldırılan bayraq videosundan xatırlırlar. Bu yaxııyla isə ığidimizi daha yaxın dan taniyacağıq.

Verdiyev Natiq Əlimurad oğlu 5 fevral 1995-ci ildə Xızı rayonu Xələnc kəndində anadan olub. 1 sentyabr 2001-ci ildə 9 illik Xızı rayon Xələnc kənd məktəbində təhsil almağa başlayıb. 2010-cu ildə həmin məktəbi bitirərək Sumqayıt Texniki Kolecində "Kompyuter şəbəkələrinin ve hesablaşma texnikasının təmiri və servis xidməti" ixтиisası üzrə təhsilini davam etdirib. 2013-cü ildə təhsilini bitirərək Tərtərdə N saylı hərbi hissədə xidmətə başlayıb. 2015-ci il yanvar ayında hərbi xidmətini bitirib. 2016-cı ildə "Aprel döyüşləri" uşaqlıqdan qəlbini vətən sevgisiyle döyünen Natiq üçün başqa bir həyatın başlangıcı olur. Döyüşkən ruhlu gənc könüllü olaraq orduya qoşulmaq qərarına gəlib və Bakıda 3 ay

kurs keçərək, 5 illik müqavile ilə xidmətə başlayıb. İyulun 7-i Naftalanaya yola düşüb. Daha sonra isə Tərtərə gedərək Xüsusi Təyinatlı Qüvvələrdə "kəşfiyyatçı" kimi hərbi qullunuğu davam etdirib.

Natiq bu sənəti seçərkən gec və ya tez şəhid olacağını bildir, o gün gözləyirdi. Çünkü bu şərəfli zirvə onun ən böyük arzusu, həyat amalı idi. Seçdiyi ve addım-addım yaxınlaşdığı bu zirvə onu 2020-ci ildə gözləyirdi.

Bu il sentyabrın 27-də Vətən müharibəmiz başlanan gündən Natiq də öndə irelileyən döyüşçülərimizdən olur. O ve döyüş yoldaşları bununla kifayətlənmir, ilk qələbə şərbətinə də məhz həmin gün dadır, xalqa daddırırlar. Belə ki, Natiq döyüş yoldaşları ilə birlikdə işğaldan azad etdikləri Murov yüksəkliyinə bayrağımızı Azan sədaları altında sancaraq ilk qələbə sevincini xalqımıza yaşadırlar. İşğaldan ilk azad olunan torpaqlar üzərində dalğalanan ilk bayraq artıq onlara emanet idi. Bu qəhrəman ığidlımız də çətin şərtlərdə, soyuq havada üç gün acsusuz qalaraq bayraq müdafiə edirlər. Onların bayrağın yanında çəkilmiş görüntüləri insana qırur, sevinc qarışq qəribə hüzn də yaşadır. Üzərində dayandığın torpağın müqəddəsiyini, ucaldığını bir daha ən derin duyğularla hiss edirən. Çünkü o torpağın hər qarışında Natiq və onun kimi qəhrəman oğulların alın təri, zəhməti, əzablı günləri, qanı, canı var. O oğullar ki, onların hər biri bir ana yavrusu, bir qardaş dayağı, bir bacı pənahı, bir sevgili qisməti idilər. Amma onlar vətən yavrusu, xalq dayağı, Qarabağ pənahı, torpaq qisməti, əbadiyyət yolcusu olmağı seçdilər.

Gizir Verdiyev Natiq də oktyabrın 1-də Vətənin, bayrağın müdafiəsi uğrunda gedən döyüşlərdə qəhrəmancasına şəhid olaraq, əbədiyyətə qovuşdu. O, oktyabrın 3-də Xızı rayon Xələnc kənd qəbristanlığında dəfn edilib.

Qardaşı Famil onun uşaq yaşlarından vətənpərvər biri olduğunu deyir:

"O, lap uşaq yaşılarından vətənini, torpağını sevən, döyüş ruhlu idi. Hərbi xidmətdən 2015-ci ildə qayıtmagına baxmayaraq, 2016-ci il aprel hadisələrindən sonra könüllü orduya yazılı və gizirlilik kursu keçib Tərtərdə yerləşən öz hərbi hissəsinə qayıtdı.

Vətənə bir başqa sevgisi varıd. Hətta 2016-ci ildə Xızı rayonu Giləzi qəsəbəsindən şəhid olmuş Novruzov Ravilin 2018-

İb. Biz hamımız əvvəldən biliirdik ki, Natiq şəhidlik yolunu seçib. Bu da onun vətən sevgisindən irəli gəldi.

Müharibə başlayandan hər gün danişirdiq. Hətta oktyabrın 1-i günorta saatlarında da danişdiq. Həmin gün bacıma yazıb ki, "döyüş başlayır, biz gedirik. Haqqınızı halal edin! Qarabağ problemine son!"

Anası şəhidimiz haqqında danışır:

"Natiq uşaqlıqdan qoçaq idi, mərd idi, hər kəsin köməyinə qaçan idi. Qohum-əqrəbəda, dost-tanışda hələ heç kim deyə bilməz ki, Natiq bu vaxta qədər kiminsə xətrinə dəyib, kimisə incidib. O, cəld, çevik uşaq idi. Özü seçdi bu yolu. Özü istədi və getdi".

"Şəhid bir damladır. Damlalar bireşib Şəhidlik zirvəsini yaradırlar"- deyir qəhrəman ığidinin atası. Natiq də o zirvəni yaranan şərəfli damlalardan biridir. Bütün videolarında, şəkillərində gülmüşsəyən, ən çətin məqamı belə pozitiv qarşılıyan, sonuncu videosunda "hələ ki, heç birimizə heç nə olmayıb, salama-

ci ildə qəsəbənin girişinə vurulmuş böyük şəklini görüb deyirdi ki, bax, mənim də belə bir şəklim bizim kəndimizin girişinə vurulacaq. Şəhidliyi bu cür arzulayırdı.

Qardaşım dininə bağlı insan idi, İslam dininin qanunlarına əməl etməyə çalışırdı. Silah yoldaşlarının sözünü görə, hər döyüşə girəndə də önce Şəhədet namazı qılıb girirmiş. Sentyabrın 25-də atama yazdı ki, mənə halallığını ver, vaxt az qa-

tiq, heç birimizin burnu da qanamayıb"- deyərək, ailəsinin, onları sevənlərin üryəini rahatlaşdırmağa çalışan Natiq sevərək seçdiyi şəhidlik məqamına dər Güle-güle getdi.

Torpaq suyla qarışsara palçıq, qanla qarışsara Vətən olur. Bu torpağı öz qanlayırıla növbəti dəfə Vətən edən Natiqlərin ruhuna saygı, sevgi, ehtiramla...

Şəhəna MÜŞFİQ